

ALOIS JIRÁSEK

Z ČECH AŽ NA KONEC SVĚTA¹

1.

Takového dědečka, jakého měli na mezihorské tvrzi, neměli zajisté po všem kraji Prácheňském, ba jistě ne široko daleko po všech krajích. Postavou se sice nijak obzvláště nelišil: bylť Václav Šašek z Mezihoře starý zeman, jakých bylo mnoho jiných, slušně na výsost urostlý, s hlavou poněkud dopředu pochýlenou, bílých, krátce střižených vlasů, bílých knírů; nosíval dlouhou staročeskou sukni, přepásanou pěkným pásem, úzké soukenné nohavice, škorně a na hlavě čapku kožešinou lemovanou.

Co však viděl a zkusil, co světa přehlédl, v tom se mu tak hned někdo nevyrovnal. Projelť valný kus Německa, plul po moři do anglické země, ve Španělich byl a ve Vlaších i ve Francouzích a bůh milý ví, které končiny světa ještě zobroubil; ale nejdivnější bylo všem, že byl až na samém konci země.

Mnozí tomu nechtěli ani věřit, než pravda to byla, a zeptal-li se některý nevěřící mezihorského dědečka: »Nuže, milý vladyko, je-li pravda, žes byl na konci světa?«

Tu se starý usmál, kníry sobě pohladil a řekl:

»Brachu milý, byl, a na nejzazším konci.«

A ptal-li se pak dále ten nevěřící Tomáš, cože tedy je na konci světa, tu starý vladyka čtverácky odpovídal:

¹ Převzato z: JIRÁSEK A., *Z Čech až na konec světa*, Praha 1950 (redakčně upraveno).

»Je – konec všeho, i nevěry – « a míval pak pokoj.

Ale jindy vážně o tom vypravoval. On vůbec rád vypravoval. Měltě o čem, na minulé časy rád vzpomínal, i paměť měl výbornou, třebaže již byl muž vysokého věku. Narodil se nedlouho po husitských válkách. Přečkal všechny zmatky v Čechách, nežli se stal správcem našeho království pan Jiřík z Poděbrad, žil za panování krále Ladislava Pohrobka, a když volili pana Jiříka, slavné paměti, za krále českého, bylo panici Mezihorskému asi osmnácte let. I tohoto slavného krále přečkal a dožil se za panování jeho nástupce, krále Vladislava Jagellonského, nového století, to šestnáctého. Zatím mu již hlava zbělela i kníry, ve tváři i na čele se vrásky vryly a v Čechách se zatím také mnoho změnilo, mnoho!

Starý vladyka Mezihorský rád povídal o těch svých časech minulých; povídal o nich sousedům šlechtickým, když se s nimi setkal v městečku, kamž do kostela jezdíval nebo i na trh, nebo když přijeli k nim na mezihorskou tvrz na lov nebo na »dobrou vůli«. Povídal také o těch zašlých časech rodině své, synu, u něhož žil, i vnukům svým a vnučce, Jaroslavu, Václavu i Lidušce. Z těch šlo Jaroslavu na patnáctý, Václavovi na třináctý rok a Lidušce bylo jedenácte let. Mnoho starý Mezihorský zažil, mnoho zkusil, byl ve vojnách, i krev za svého milého krále Jiříka proléval; ale nejvíce a nejraději vypravoval o svých cestách.

Všaktě to bylo za oněch časů, kdy málokdo se za hranice své vlasti podíval, kdy cestování bylo tak nákladné, drahé a nebezpečné, neboť začasté o hrdlo běželo, kdy bylo něco neobyčejného takový kus světa sjezditi!

Divil se tomu každý, kdo jen něco přeslechl, a nejeden moudrý vybízel vladyku, to že by stálo pro paměť budoucím, aby si, až dávno starého vladyky nebude, mohli přečíst, jak za jeho časů bývalo, jak za časů Jiříka krále se cestovalo a jak v cizích zemích bylo tou dobou.

Starý vladyka byl sám takového smýšlení. Proto nejednou se uzavřel do své komory, a vytáhnuv z výklenku veliké listy papíru, péro z vraniho brku a kalamář, jal se psáti těžkou svou rukou.

Jezdila zvolna po papíře, zvolna malovala hranatá písmenka. Často ustala, to když vladyka pochýlil bílou hlavu a vzpomínal.

Tak ponenáhlu list za listem se písmem plnil, až byly všechny popsány, až z nich byla hrubá kniha.

Vladyka Šašek z Mezihoře dávno již zemřel, i ti, kteří ho rádi poslouchali a dětem svým i vnukům svým o něm a jeho cestách vypravovali.

Ale co sepsal, co bylo v té jeho knize, to zůstalo, a my teď, slyšte, dle ní zvíme, jak tenkrát před čtyřmi sty lety naši stateční a slavní předkové cestovali, jak bylo tenkrát na západ od našeho království, jak Šašek Mezihořský a jeho druhové na ten cizí svět se dívali, jaké i pověry měli a jakých divných dobrodružství na těch cestách zažili.

2.

Václav Šašek z Mezihoře pocházel z četné rodiny. Otec jeho měl kromě něho ještě několik dětí, na něž na všechny dvorec mezihořský a malé jen kolem něho panství ovšem nestačily. A tak mladý Václav, když byl dospělejšího věku, vstoupil do služby mocného a bohatého pána, bohatého šlechtice, jak tenkrát méně zámožní nebo chudí šlechticové zhusta činívali. Ten pán byl pan Lev z Rožmitálu. Tak stal se mezihořský panic dvořanem nejvyššího sudí Království českého, jenž byl tím mocnější a váženější, poněvadž jeho sestra byla českou královnou, manželkou krále Jiřího.

U pana Lva z Rožmitálu mladému Šaškovi Mezihořskému se dobře dařilo. Žil s ním většinou v Praze při královském dvoře; občas vyjížděli ven, jmenovitě na hrad blatenský, jenž patřil panu Lvovi. Jednou, bylo v létě roku 1465, zavolał si pan nejvyšší sudí mladého Mezihořského a oznámil mu, že se vydá na cesty, chce-li on, Mezihořský, s ním. Panic se dlouho nerozmýšlel a chutě přisvědčil.

»Ale pojedu daleko, až přes moře. Rozmysli se dobře!« děl pan Lev. Mladý šlechtic se v duchu zarazil. Měl jet přes moře! A o tom slyšel tolik hrozných věcí! Vypravovaliť vážní lidé, jaké jsou v něm obludy nebezpečné, jaké bouřky na něm strašlivé a nejhorší že jsou mořští

loupežníci, kteří poctivé křesťany zajímají a do otroctví prodávají, daleko do ciziny, do mouřenínské země, odkud není spásy ani záchrany.

To všechno se mihlo mladému zemanovi myslí; ale bez dlouhého uvažování přisvědčil, že půjde. To se patrně švagru Jeho Milosti královské líbilo, neboť mu vlídně poklepal na rameno a pochválil ho za tu odvalu a statečnost. Pak mu nařídil, aby pomáhal všecko na dalekou cestu připravovat a opatřovat, ale aby mlčel a žádnému nic neříkal.

To bylo ovšem divné dost a mladý Mezihorský něco se nahloubal a napřemýšlel, proč jeho pán úmysl svůj zakrývá, proč že obmyšlenou cestu tak tají. Ale na nic neuhodil. A když později teprve se dověděl, pak také tak jednal, to jest mlčel a žádnému nic neříkal; až teprve po letech, když už král Jiřík, slavné paměti, odpočíval v hrobce u Sv. Víta, tu teprve svým přátelům pověděl, proč že tu cestu pan Lev z Rožmitálu podnikl.

Tak tedy se pilně na ni chystali.

Obleky pořídili letní i zimní, a mnohé z nich byly krásy a nádhery nevídané, zbraně dost opatřili a krásná brnění válečná i na turnaje, a především dal pan Lev nakoupit pěkných, zdravých a silných koní, kteří by byli do tahu i k nošení břemene i k jízdě. A mezi těmi byli nejkrásnější jízdní koně páně Lvovi a z těch zase jeden vraník drahocenný a vzácný, kterého mu sám král daroval. A pan Lev si zase vzpomněl na svého služebníka šlechtického, na mladého Šaška, ježž překvapil pěkným, mladým hnědákem.

Tomu říkali Jiskra a na tom koníku bystrém a vytrvalém projel mladý šlechtic veliký kus světa.

Zpočátku nevěděl mladý Mezihorský nic, kam nejprve zaměří, který je cíl cesty páně Lvovy, neboť pan Lev všecko silně tajil. Tolik však přece zvěděl, že nebudou sami, nýbrž že pojedou s nimi ještě několik pánů a rytířských lidí a dosti četné družiny.

Tak se pilně na ty cesty připravovali. Oč se pan Lev z Rožmitálu sám staral, to byly průvodní listiny a zlato i stříbro. Toho všeho bylo hojně potřeba, ale nesnázi v tom neměl, neboť král Jiří ruku svou nezavřel. Průvodní listy, a jiné na doporučenou všecky po latinsky psané

odevzdal pan Lev mladému Mezihorskému, aby je uschoval a opatroval. Vyznaltě se v takových věcech a nejednou opatřil svému pánu všeliké písařské a kancelářské věci.

Za těchto příprav uplynulo léto a nastal podzim. Tu jednou, bylo v listopadu, dal si pan Lev mladého dvořana svého zavolati a řekl mu:

»Milý Václave, již brzo vytrhneme a kdož ví, kdy se navrátíme a jak. Je slušno, aby ses rozžehnal se svými rodiči a příbuznými. Protož tě odpouštím a jed' si domů ke svým. Odtud přijed' zrovna do Plzně. Tam se všichni sejdem.«

Panic tomu byl povděčen. Ihned se přichystal na cestu, a rozloučiv se se svými pražskými přáteli a známými, vsedl na milého Jiskru a uháněl domů na tvrz mezihorskou. Tam se nemálo lekli, poněvadž se ho nenadáli; a lekli se ještě více, když uslyšeli, co mu nastává a nač se odhodlal.

Matka byla by ho nejraději doma zdržela, děsíc se ustavičně moře a mořských loupežníků a toho, že by snad z jejího synáčka udělali otroka nebo machomta. I plakala, ale starý vladyka, Václavův otec, ten ani slyšet nechtěl, aby synek nejezdil, že ať jen něco zkusí a zví a že by pro smích zůstal jako pravý pecivál, kdyby nejel.

Panic byl tomu smýšlení otcovu rád; nicméně když se loučil, když pokleknuv objal panu otci svému i paní mateři kolena a ruce jim líbal a oni, kladouce ruce své na jeho hlavu, žehnali mu, aby ho pánbůh všude ochraňoval, aby se zdrav navrátil, tu se mu nějak hrdlo stáhlo a oči se mu zakalily.

Když však přešel přes rodný práh, když měl oteckou tvrz daleko za sebou, uvolnilo se mu a Jiskru živěji ostruhou pobídl, když zdaleka zahlédl vysokou věž plzeňskou.

3.

»Dost mně bylo tenkrátě smutno,« vypravoval starý zeman na tvrzi mezihorské, když zaveden hovor na tento čas, kdy ještě jsa panicem bral se do Plzně, aby se tu přidružil ke svému pánu. »Smutno dost, věřte, nebyltě jsem ještě nikdy na světě.

Ale jak jsem vám přijel do Plzně, jak jsem přišel mezi nastávající druhy cestovní, když jsem viděl, jak jsou připraveni a všichni dobré mysli, tatam byla má tesknota. Ba, já se pak už nemohl ani dočkat, kdy vyrazíme. Ale to nešlo hned, neboť bylo nám čekat, až se všichni sjedou, a sám pan Lev ještě scházel.

Byli tam už pan Burian ze Švamberka se služebníky svými, pan Pětipeský, pan Bořita z Martinic, každý se svými; nazejtří přijeli vladyka Kovarský, Miroš, Drslav, Vratislav, samí to lidé šlechticů a většinou mladí a statní. Krásný lid! Radost vzpomínat. A druhého dne přijel sám pan Lev z Rožmitálu a s ním jakýsi Frodnar a Němec Kraffenberg, aby v Němcích tlumočil, nebo my německy neuměli, leda pan Lev trochu, ale ne hrubě. Zato latinsky hovořil jako nějaký mistr učený a hbitě řečňoval. S ním také ještě přijel Jan z Kolovrat, jak jsme mu všichni Žehrovský říkali. Ach, toho našeho hrdiny!

Ach, braši milí, takových lidí statečných už dnešního dne není. Ten byl vpravdě náš Achilles a všude byl nám pro čest, nám i všem Čechům.

Tak jsme se vám v Plzni sjeli; bylo nás všech přes čtyřicet a koní jsme měli přes šedesát.

Co ještě bylo nutno, nakoupilo se, nakoupené urovnalo, na dva vozy naložilo nebo do tlumoků na koně a mohli jsme hned vytrhnout. Ale zůstali jsme ještě jeden den, a ten den jsme byli většinou v kostele na modlení. Také jsme se vyzpovídali, tělo Páně přijali, a pak se známými se rozloučivše, vytrhli jsme na úsvitě, ba ještě za tmy, z Plzně.

Bylo v úterý ten čas po sv. Kateřině L. P. 1465; mrzlo již, ale naholo, dobře si pamatuji.«

Když tohle starý vladyka Mezihorský vypravoval, ptal se ho jeden ze sousedních šlechticů, nač že pan Lev podnikl takovou dalekou a nákladnou cestu, zvláště když tenkrát v Čechách nebylo nejvolněji a mohl švagru svému, králi Jiřímu, lépe posloužit.

»Zdalo by se, zdálo,« odpovídal starý vladyka. »A já tentokrát sám a se mnou skoro každý se divil, a pamatuji se dobře, jak starý Lhotský, vladyka v Plzni, tenkrát se hněval, když ode mne uslyšel, že se pan Lev strojí do světa, aby poznal cizí země. ‚Tak, tak,‘ volal starý Lhotský, ‚po dobrodružstvích se shání a bude utrácet peníze v cizině a nedbá, co se děje

doma! Krále pohnali do Říma před soud, jako by se byl něčím provinil, ano do klatby ho dali a poddaným vyhlásili, aby ho neposlouchali, aby byl proklet každý, kdož by mu pomohl. A to všechno proto, že nechtěl ustoupit od přijímání podobojí, jak je sbor basilejský schválil, že nechtěl lid přimět, aby od toho upustil, čeho si krvavými boji dobyl!‘

Ano, tak to bylo, jak starý Lhotský povídal, a ještě horší nátisky se daly králi a všemu národu českému, neboť papež poslal svého legáta ke všem předním knížatům a králům, aby na krále Jiříka u nich žaloval, aby zrušili s českým králem všechny přátelské svazky, aby byl sám jako sloup, aby spíše se pak poddal! A pan Lev ho tu v takové chvíli opouštěl a s velikou družinou jel do světa po dobrodružstvích.

Přemnozí to měli panu Lvu tenkrát za zlé a mně samému to bylo divno: než já byl ve službách páně Lvových a nezbylo než poslouchat. Ale jak jsme byl ještě mladý, nezkušený zajíc, jedno mně přece bylo divno: že král sám švagra hojně na tu cestu podporoval, penězi i listy mnohými, o čemž ovšem věděl málokdo. Ale abych zkrátka pověděl: pan Lev nejel do světa pro svou kratochvíli, ale aby mařil dílo papežského legáta, to jest, aby u knížat a králů hleděl zachovat přízeň a dobrou vůli králi Jiříkovi, a kde ji ještě neměl, aby ji pan Lev získal. Nebyl to snadný úkol, ale věřte, pan Lev pořídil jak náleží. Všaktě byl obratný a hladký jako úhoř, když bylo potřeba, dvorný, výmluvný, a vtipu měl. A udatnost přitom vtělená. A rádi jsme ho měli. Do ohně bych byl pro něj skočil.

Tentokrát jsme ovšem nevěděli, jaký má úkol před sebou, nebo o tom věděl asi jenom on sám, jeho sestra králová a Jeho Milost král Jiří. Ale což, já se tenkrát, mladý člověk, valně o to nestaral. Mně jen o to běželo, abych hodně viděl a hodně užil, a nějakého boje a dobrodružství jsme se také nelekal, ale těšil se na ně. Tak abych o té cestě pověděl.

V úterý jsme z Plzně vyjeli a první nocleh byl v klášteře tepelském. Druhý nocleh byl v Chebu a třetího dne překročili jsme hranice našeho království. Když jsme vám stanuli na samých hranicích a pokleknuvše tu se modlili a naposled do své vlasti hleděli, tu mě zase napadla divná tesknota a já živě si vzpomněl na domov, a zvláště na matku. Pak, jak jsme vstali a hranice překročili, byli jsme již v Němcích. Tu jsme ustavičně před se jeli, přes Payerrayt, až jsme se zastavili v Normberku a tu jsme se zdrželi, aby si naši koně odpočinuli.

Sami jsme si to velké a dobře hrazené město pilně prohlíželi, zvláště císařský hrad a kostely, kdež nám ukazovali mnoho vzácných ostatků svatých a také meč, střevice, škorň i ostruhy někdy císaře Karla Velikého, a na hradě a na radnici mnoho kusů střelných, hrubých i menších houfnic, tarasnic a všelikých jiných potřeb válečných.

Z Normberka do Anspachu jsme zaměřili a tu nás markrabí Albrecht Achilles přijal velmi poctivě a tu byl první turnaj, kterého se naši účastnili. Pan Jan Kolovrat Žehrovský, jak jsem už řekl, vjel v okol a proti němu vladyka Miroš, také z naší družiny. Tentokráte ještě nezápasili se žádným cizím, nýbrž jen mezi sebou, ale velmi statečně na podiv všem cizím.«

»A jak vás v Němcích uvítali a jak s vámi jednali?« ptal se jednou jeden z paniců, když starý vladyka Mezihorský zase vypravoval o své cestě.

»Ach, všelijak. Byliť jsme všude rozkřičeni jako nejhorsí kacíři. Někde se nám vyhýbali, někde se nás štítili nebo černě na nás hleděli, a kdyby byli směli, zle by nás byli vítali. Ale skoro všude pak obrátili, když nás poznali, když viděli, že jsme pobožní jako oni a ještě pobožnější, že nejsme divocí lidojedi, jak o nás o Česích všude předtím, o těch vojnách husitských, rozhlásili, když se českých husitů tak báli.

A panu Lvovi se také dařilo. Markrabí braniborského v Anspachu si tak získal, že ho nechtěli ani pustit, a když jsme se na další cestu vypravili, dal mu markrabí listy na doporučenou a dal nás vyprovodit. V Anspachu jsme se měli tuze dobře a pak v Rejně Kolíně.

Tam jsme plavali po lodi po řece Rýnu a dojeli jsme tam zrovna prvního dne měsíce ledna L. P. 1466 za tuhé zimy. Kurfirst tamější, Rupert se jmenoval, přijal nás velmi vlídně a lid kolínský, který zpočátku na nás Čechy divně hleděl, pak také jednal s námi přátelsky.

Ukázali nám vše, co měli památného, z čeho si pamatuji, že nám ukázali hrob sv. tří králů a sv. Heleny, matky císaře Konstantina.

Nám na počest odbýval kurfirst velký turnaj a po něm byla velká hostina a pak se tančilo. A tu jsme také ukázali, že něco umíme. Tamější paní a slečny ptaly se pana Lva na náš český tanec, a zvláště na pochodňový, o tom že ledacos slyšely a že by ho rády viděly. A tu pan Lev, jak byl dvorný, ihned jim přislíbil, že jim ten český tanec ukáže. Ihned svolal nás všechny z

družiny a přibral některé panice a rytíře tamější, až nás bylo čtyřiaadvacet párů. Polovice jsme byli v brnění a ti bez brnění byli za paní a slečny, když jsme žádných neměli, které by se v tom tanci vyznaly. To jste měli, milí zlatí, vidět, jak ti Němci a zvláště jejich paní a slečny na nás hleděli, jak se divili, když my po dvanácti párech proti sobě v šiku a s planoucími pochodněmi v ruce jsme vykročili.

Jedněm sám pan Lev v čele nádherné, krumplované sukni a v lesklém pancíři, druhým pan Bořita také tak vystrojený. A my všichni byli v nejlepším oděvu, všecko se na nás svítilo a třpytilo, zvláště když ty pochodně hořely.

Jakživi to ti Němci neviděli a nějak oči otvírali, když my, jak hudba hrála, pěkně proti sobě lehkým krokem, když jsme se ukláněli, proplétali a províjeli, že světla pochodní byla tu jako květ, tu jako krásná figura a pořád jiná a jiná: a v to pak když jsme zbraní zařinčeli a zvučně zazpívali! Až se do tleskání dali všichni, kteří kolem stojíce nás pozorovali.

Pak už teprve jinak na nás hleděli a pan Lev se jim všem tak zalíbil, že ho šli houfem vyprovodit, páni a i paní s nimi, když se na svou hospodu ubíral. Já to viděl nejlépe, protože jsem byl s ním. Ach, ani bychom se nebyli nadáli, že nám tak v Němcích půjde. Nám se dobře dařilo a pan Lev u kurfirsta také dobře pochodil, neboť se zanedlouho zastal krále Jiříka u samého papeže.

Celý týden jsme se omeškali v Rejně Kolíně a bylo nám, jak bychom tam sotva den strávili. Osmého dne jsme se všemi rozloučili a přes Cáchy jsme pěkně zamířili do zemí vévody burgundského.«

4.

Starý vladyka Mezihorský tuze rád vzpomínal na Burgundsko a na Brabant a na mocného těch končin vévodu Filipa Dobrého a ještě více na statečného syna jeho Karla Smělého. Posluchači starého pána Mezihorského také rádi poslouchali vypravování o nich, zvláště když začal o tom velkém turnaji v brabantské zemi, kdež Čechové dobyli si nemalé slávy, zvláště Žehrovský, pan Jan z Kolovrat totiž.

Poslyšme starého Šaška, jak na rodné tvrzi u planoucího krbu synu a vnoučatům vypravoval:

»Z Němec jsme se přes Cáchy dostali brzo na burgundské hranice. A sotva jsme za nimi urazili den cesty, již jsme spatřili něco neobyčejného. Přijeli jsme k jednomu městečku a u toho měli zrovna podivný hon na králíky. Rozumíte-li, na králíky, kterých tam mnoho chovají v širém. Ale divné měli na ně honce – ochočené tchoře, věříte-li. Ti byli tak vycvičeni, že králíky v jejich podzemních dírách vyčenicchali a odtud je kousáním vyštípali a ven vypudili, kdež na králíčky již čekala tenata, sítě a myslivci. To vám byl rej a shon, to bylo pískotu a kvičení i štěkotu divného! Králíků bylo jako myší, jen se jimi vše hemžilo. Kteří proklouzli, utíkali jako vítr. Ale málo jen se jich zachránilo. Zabitých králíků napočítali lovci přes čtyři sta, a když jsme se tomu počtu divili, povídali, to že není nic přespříliš, to že o některém honě jich až šest set ulovili. Maso králíčí rádi jedí a je dobré, bílé jako z kuřete, a kůže vydělávají na kožešiny. Až dosud jsme dosti bezpečně cestovali, ale nyní to přestalo, neboť přišli jsme právě nevhod; bylat' v zemi zrovna válka. Vévoda burgundský Filip válčil totiž se zbojným a zlým vévodou geldernským a s městem Lutychem. A tak se všude hemžilo potulnými žoldněři a záškodníky, u nichž nic neplatily naše průvodní listy; zato však spíše naše tesáky, meče a palcáty.

Zpočátku jsme opravdu byli několikrátě přepadeni a šlo do tuha, ale že náš bylo dosti, přes čtyřicet, a že jsme se nedali, měli také pověst prospěla, nebo až tu si vypravovali o českých husitech, jací jsou to bojovníci, zrovna prý s ďáblem spřežení. Pro tu nejistotu, nebo nám bylo ustavičně se na pozoru míti a v noci pořád vozy a vše hlídati, se nám zpočátku v burgundských krajinách nelíbilo. A také ten kraj byl smutný. Samá širá rovina, stromů málo a dosti všude bahen. Některá město byla bahny a močály ze všech stran skoro obklíčena a jen na jednom nebo na dvou místech měla přístup do hradeb. A kromě měst na pahorcích samý povětrný mlýn, takže to divně vypadalo. Ale vesnice jsme všude shledali tuze pěkné a zvláště čisté, stavení zděných se střechami břidlicovými, takže jsme jednu ves, která měla pět kostelů, za město měli.

Koncem měsíce ledna dostali jsme se do hlavního města brabantského, Bruselu, kdež měl vévoda burgundský hrad. Tam také toho času byl se svým dvorem; syn jeho Karel obléhal s velikým vojskem město Lutychem. Však bychom se tam k Lutychemu byli málem dostali také do boje, toť se ví. Vzkázaltě pan Lev princí Karlovi, když uslyšel, že leží před Lutychem, že on,

jako pan Lev, vydal se na cesty, aby seznámil se s knížaty a jinými urozenými a jejich přátelství sobě získal; a také proto, aby rytířsky si vedl; proto že se mu nabízí, že on i všechna jeho česká družina na své útraty budou válčit s ním, s princem, o němž se doslechl, že je statečný a vítězný vojevůdce. Ale mladý vévoda vzkázal od Lutychu panu Lvovi, že je, pan Lev totiž, znamenitý, v rytířství jak náleží zkušený muž, že jemu, vévodovi Karlovi, jeho nabídnutí bylo velmi milo, ale poněvadž už nepřítel je přemožen, že mu za pomoc srdečně děkuje, ale o to že prosí, aby pan Lev v Bruselu tak dlouho sečkal, až on, vévoda Karel, z vojny se vrátí.

Vidíte, jak ho nabídnutí páně Lvovo těšilo a jak dvorně odpověděl! A tak nás poctivě všude vítali a k nám se dvorně měli, jakož dosavad nikde. Tolik jsem poznal, že Francouzové, nebo tam v brabantské zemi panuje jazyk francouzský, jsou lid nad jiné dvorný a milý, o čemž nejednou jsem se přesvědčil. V Bruselu nás pěkně uvítali. My byli hospodou v místě, kdež jsme se divili nejvíce jeho krásné radnici s věží a přemnohým krásným obrazům vyvěšeným na radnici v jedné velké síni.

Pak nás na hrad pozvali. Rozumí se, že pan Lev co nejlépe se vystrojil a my s ním. Vše se na něm jen třpytilo, zvláště na aksamitové sukni višňové barvy a na zlatém, bitém pásu; a jak se leskly šňory na sametovém kožichu nejdražší kožešinou lemovaném a podšitím! Já vám byl také jako ženich, a všichni, nebo jsme se nutili, vidouce všude takovou nádheru v městě a bohatství. Ale což jsme teprve žasli, když jsme přišli na hrad! Takový nádherný hrad neměl náš král ani žádný jiný v křesťanstvu, jak jsme se pak očitě přesvědčil. Všecko se jen lesklo mramorem a drahým kovem a všude nejkrásnější koberce.

Toť byli jsme v brabantské zemi a tam je uměli zvláště čistě dělat jako nikde. A což strážců všude a divných drabantů bylo a bohatě oděných! Nejprve nás ke stolu pozvali. Pan Lev stoloval s třemi vévodskými princí, nevlastními bratry prince Karla, my pak s ostatními dvořany zvláště. Krmě vám byla vzácná, ale ještě vzácnější vína, taková jsme pak už nikdy nepil, leda ještě, když jsme byli ve francouzské zemi.

Po tabuli byl pan Lev uveden k vévodovi Filipovi, jenž přišel našemu pánu vstříc až do třetího pokoje. Co spolu hovořili, o čem jednali, kdož ví. Jistě že nejvíce o králi Jiříkovi, slavné paměti, ale také o veselostech a kratochvích. Neboť pan Lev navrátiv se svolal nás všechny a nějak vesele a spokojeně pravil, že budou velký turnaj a zápasy, až se vrátí princ Karel z pole,

a tu že on, pan Lev, slíbil vévodovi, že na té příležitosti ukáže se svým lidem panu vévodovi, všemu dvoru a Brabantský, jaké jsou u nás v Čechách turnaje a jaké my Čechové máme hry válečné a jaká sedání.

„Tak, páni bratři!“ dodal, ale díval se přitom nejvíce na pana Žehrovského, „pamatujte na čest a slávu jména českého!“

To jste měli slyšet, jak jsme všichni chutě vykřikli, jak nás to těšilo! Oči všech nás, jako zrak páně Lvův, spočinuly na panu Žehrovském, ale ten stál mlčky a jen se trochu usmíval, hladě si své dlouhé, pěkné kníry. Než oči mu zasvítily, když slyšel o sedání; dobře jsem si toho všiml.

My se pak turnaje nemohli ani dočkat; byl jsem velice rád, když pojednou roznesla se novina, že princ Karel se vrací s vojskem z pole. Všecko se hrnulo uvítat slavného vítěze a pan Lev se také vypravil s námi. Vystrojili jsme se co nekrásněji; pan Lev sedl na svého vraníka, jemuž se všude, kudy jsme jeli, nemálo divili a na nějž nyní poručil vložiti kropicř zelený, aksamitový, zlatem krumplovaný. Však také si ten vraník pyšně vykračoval a bujně hlavou pohazoval, jako by věděl, že se všem líbí. Ale můj Jiskra, třebaže nebyl tak vystrojen a tak krásný, také si bujně vedl a zrovna jako by tančil pode mnou, jak krásně šel.

Tak jsme měli s dvořany vévodskými, kteří všude nám přední místa nechávali, až jsme prince Karla a jeho vojsko potkali. Ten pana Lva velmi poctivě přijal a již ho také nepustil, nechav si ho po svém boku. Tak jsme se vraceli u valném průvodu do města. Což tu bylo veselého troubení a bubnování, jak vesele vojsko praporeci a korouhvemi mávalo a lid jak jásal, vítaje radostně vévodova vítězného syna! A jaká podívaná na všechn ten lid vojenský, šlechtice i měšťany v jejich divných a bohatých krojích, zvláště když pak zažehli všude četné pochodně, neboť se bylo zatím setmělo.

Když jsme přijeli do města, musil pan Lev s vítězným princem Karlem nahoru na hrad vévodský, kdež bylo slavné uvítání. My pak zůstali dole ve městě, kdež se všechno, vojsko i lid, veselilo po celou noc z radosti, že dobyli tak slavného vítězství. My se veselili také, ale ještě více jsme se těšili na zejtrí, na veliké a slavné zápasy.«

5.

Když starý vladyka Mezihorský až sem došel a chtěl ustati, vnukové mu nedali, a zvláště Jaroslav, jenž nejraději o vojnách a bojích poslouchal; i prosili děda svého, aby dopověděl, jak bylo o tom sedání. Starý vladyka posléze povolil. Napiv se z korbele, aby hrdlo svlačil, bílé kníry sobě pohladil a začal:

»Té noci byli jsme za té obecné veselosti dlouho vzhůru, a tak bych byl pak málem zaspal. Ale ze spaní mě vytrhlo hlasné a břeskné troubení. Vyskočím z postele, chvátám k oknu; i spatřím na ulici zástup lidu a v něm vévodova hlasatele krásně oděného a před ním dva trubače, všechny na bílých koních. Jak trubačové fanfáru odtroubili, zdvihl hlasatel bílou hůlku do výše a jal se velikým hlasem volati, že dnešním dnem počínají se zápasy a turnaje, a tudíž aby se všichni šlechtičtí lidé, kteří by se jich chtěli účastniti, dostavili na určené místo –
«

»A jak volal hlasatel? Latinsky?« ptal se vnuk Václav.

»Ne, synku, francouzsky. Já několik slov francouzských už pochytil a ostatní jsem si domyslíl,« odpověděl starý Mezihorský a pak pokračoval:

»Ihned jsme se ustrojili a jali jsme se přípravy konati. Pak jsme se spánembohem vydali nejprve nahoru na hrad, pan Lev Rožmitálský totiž, Žehrovský, pan Bořita, vladyka Kovarský, pan Švamberk a všichni urození lidé z našeho poselstva. Já také s nimi.

Nejprve nás uvedli do velké, skvostné síně s krásnými čalouny na stěnách, stropu pozlatitého. Tam se již shromáždily manželky synů vévodových a mnoho jiných dvorních paní a slečen, krásných a nevidaně oblečených, a mnoho pánů brabantských a rytířů. Když jsme tam vešli, všem se poctivě uklánějíce, dvořan jeden nám oznámil, abychom byli pohotově, že hned přijdou naši protivníci, totiž ti, kteří byli k zápasům s námi mladým vévodou Karlem určení. Ten den měly býti jen zápasy, turnaj až nazejtří.

A tu, jak to náš Žehrovský, jako pan Kolovrat, uslyšel, ihned se ptal, jak že tu v Brabantsku zápasí, svlečení-li, čili v oděvu? I odpověděli mu, že tu zvykem zápasiti ve spodkách a

suknici, a pak že tu pravidlem, že není dovoleno chytнути protivníka pod pasem, jinak že může každým jiným způsobem, obratem i lstí na zem ho povalit. Hned poté zápasy brzo začaly, jakmile vévoda a všechny paní a slečny a i dvořané usedli na vyvýšená sedadla kolem a když my jsme se ve vedlejší jizbě k zápasu přistrojili.

Než jsme vyšli, všichni jsme se pokřižovali. Napřed šel pan Žehrovský, po něm Kovarský a třetí já. My tři jsme měli zápasit s těmi odpůrci nám vykázanými. Zraky všech se na nás upřely. Bylo mně vám, děti, divně v ten okamžik; ne že bych se byl bál, ale že jsem si vzpomněl, jaká by byla hanba pro nás Čechy, kdyby se nám nepovedlo. No, byl jsem ještě mlád a v zápasech ještě ne tak zkušený. Zato pan Kolovrat Žehrovský postavil se klidně doprostřed síně, a hladě si kníry, jak míval ve zvyku, očekával svého protivníka, jako by nedbal, že všichni na něj upřeně hledí.

Ach, měli jste ho vidět, toho pána, sice ne zrovna vysokého, ale statné, jadrné postavy! A těch svalů jeho a jak pevně se rozkročil, jako by do země vrostl kořeny, když se chystal k zápasu! Věděli jsme, že má sílu jako Herkules, ale přece jsem vám úzkostí o něj očima zamrkal, když vstoupil jeho protivník a proti němu se postavil, pokloniv se vévodovi a jeho dvoru i pak našemu Žehrovskému.

Byl vám to chlap jako hora a v rukou měl patrně sílu jako medvěd. A již se chytili. Zápas trval zpočátku dosti dlouho a chýlil se vítězstvím brzo sem, brzo tam, až po jednou vzal pan Žehrovský toho obra do rukou, a stisknuv ho jako zelenými kleštěmi, povalil ho k zemi. My se radovali, paní tleskali. Většinou však byli překvapeni, neboť zápasník ten, jenž vévoda platil 500 zlatých, nebyl ještě nikdy nikým přemožen. Vstal a dal se s panem Žehrovským podruhé do křížku. Tentokrát svalil se na zemi dříve nežli poprvé, a když potřetí se odvážil, ležel na podlaze dříve, nežli se nadál.

Paní a slečny i paní tleskali, ač je to zrovna netěšilo, že jejich krajan podlehl. Všichni však musili obdivovati se našemu panu Žehrovskému, kterého vévoda burgundský pak celého přehmatat, nemá-li nějaké kouzlo u sebe. Ale neměl. Jediné kouzlo jeho byla síla, cvik a udatná mysl.

Poté došlo na Kovarského. Ten brabantského hraběte, jenž mu byl za zápasníka určen, také třikrát za sebou na zem povalil. A pak došlo na mne. Protivník můj byl chlapík, silák

neobyčejný, ale přece, jak jsem ho chytil a rukama sevřel, podlehl, že zanedlouho se natáhl na podlahu jak široký tak dlouhý.«

Vnukové, jimž beztoho již oči se leskly nad vítězstvím Žehrovského Kolovrata a Kovarského, zajásali nyní slyšíce, jak se vlastní jejich děd tenkrát vyznamenal. On však se usmál, a mávnuv rukou, tlumil jejich veselí, řka:

»Nejásajte! Všaktě dopadlo jinak, nežli jsem se nadál. Chlapík, byl to nějaký rytíř, sebral se, a jak mu vévoda Karel kynul, dal se nanovo do zápasu a s takovou silou na mne se obořil, že prve nežli jsem se nadál, mne vyzdvihl a pak mnou uhodil o podlahu tak, že se mně v očích zajiskřilo a že mně v kostech praštělo. Než sebral jsem se přece a vzpamatovav se chtěl jsem, aby se potřetí rozhodlo. Ale protivník můj už nechtěl, a tak se zápasy skončily.

Já sice nezvítězil, jak jsem chtěl, ale nadobro jsem také nebyl poražen. Mrzelo mne to však velmi, nicméně jsem se radoval, protože my Čechové přece jsme jen vyhráli. Ale největší slávu měl pan Kolovrat Žehrovský. K tomu se všichni hrnuli, obdivující se mu, protože takového obra dosud nepřemoženého přemohl. Po zápasech dařili nás lahůdkami a dobrým vínem, jež nám po tuhém zápase dobře chutnalo.«

»A jak to bylo s turnajem?« ptal se nedočkavý Jaroslav.

»Turnaj byl, synku, nazejtří, na jednom velikém prostranství ve hradě vévodově. Sešel se tam opět všechen dvůr vévodský, mnoho rytířů i měšťanů bohatých, paní a slečen, takže všechna místa kolem zápasistiště a okna nad ním byla plničká. Fanfáry hlasno zvučely, hlasatelé volali, šaškové směšně ustrojení, plní rolniček, honili se v okolu, prve než začalo sedání, dělali kotrmelce, vtipkovali a prováděli všelijaká čtveráctví a kratochvíle, až všechny rozesmáli.«

»A když to bylo v zimě –« mínila Liduška, přerušujíc dědovo vypravování.

»Bylo, holoubku, počátkem února a mrzlo, ač ne zrovna příliš. Ale sněhu nebylo, a tak zima zápasníkům nevadila.«

»Však jim beztoho bylo dosti horko, když se do sebe dostali,« mínil Jaroslav, vesele se usmívaje.

»Tak jest,« přisvědčil starý vladyka a pokračoval:

»Pak už rytíři vjížděli v okol. Bylo tu zase mnoho krásy a nádhery, krásných koní s bohatými kropicí, drahých a vzácných brnění. Nejprve burgundští rytíři vespolek zápasili. Vždycky se proti sobě rozjeli s dřevci nadobyčej tenkými a vrazili do sebe, aby je zlomili a roztříštili o brnění. Po turnaji pak počítali, a který rytíř nejvíc těch dřevců zpolámal, toho vítězem slavili. Hlasatelé vyvolali hlučně jeho jméno, trubači troubili, bubeníci bubnovali a všechen lid vesele křičel, jásal a výskal, slavě vítěze.

My však vidouce ta tenká dřevce v duchu jsme se smáli, jaká to hračka titěrná, tak pro pacholata a panošky, když se cvičí; pan Kolovrat Žehrovský nahlas divně o tom mluvil. Dobře ještě že česky nerozuměli. Pak nastal zápas tužšího způsobu; aby jeden druhé ze sedla vyhodil, jak bývá. V tom zápase pan Lev nad jiné se vyznamenal. Och, milí chlapci, jako by nedávno bylo, dobře ho vidím, toho statného pána, jak na svém krásném vraníku v okol vjížděl. Kůň jeho měl krásný pancíř vpředu i vzadu, mezi ušima vysoký strakatý chochol a v tom chocholu, jak sebou kůň hnul, zvonily tři stříbrné rolničky. I ohon vraníkův byl vyzdoben, a to na hořejší části drahým aksamitem višňové barvy, na kterémž aksamitu ke všemu se ještě leskly zlatotkané pentličky krásně uvázané.

Na pana Lva byla krásná podívaná, ale nejenom pro drahé odění, ale také na to, jak dva burgundské rytíře, jednoho po druhém, pěkně vyhodil ze sedla.

To také pořídil pan Bořita; že pan Kolovrat Žehrovský rovněž, toť se rozumí. Bořita dva a Žehrovský tři! Jiný by toho měl dosti, ale sotva se s nimi spořádal, už se ptal Žehrovský pana Lva, když teď začnou jako doma, po česku. Pan Lev mínil, že by si měl trochu oddechnouti, ale Žehrovský se dal nahlas do smíchu, tvrdě, nyní že je právě při dobré chuti, tak jen aby začali.

Pan Lev, nechtěje se dáti zahanbit, svolil a nabídl se, že on sám půjde se Žehrovským v okol. Ihned sňali kolčí helmy, dali si odepnouti těžké pancíře a za ně připjali sobě lněné prošívané. A jak se vyhoupli do sedel na koně, podalo pachole panu Lvovi jeho dřevce a já panu Žehrovskému. Už v ten okamžik bylo nám kolem slyšeti výkřiky úžasu.«

»A čemu se divili?« ptal se Jaroslav, očí z úst dědových nespouštěje.

»Poprvé těm dřevcům; bylat' z Čech, veliká, silná a těžká, a ne jako ty hůlky burgundských rytířů, a pak že naši na se vzali jen lehké prošívanice. Ale což teprv se divili, když pan Lev a Žehrovský každý z jednoho konce kolou se proti sobě rozjeli! Ale ne zvolna. Koňům uzdy pustivše a ostruhou je bodajíce, hnali se vám proti sobě jako dva hromy s dřevci proti sobě nasazenými. Paní a slečny bezděky vykřikly, když oba našinci do sebe vrazili. Myslili, že v ten okamžik oba, těžce zraněni, vyletí ze sedla.

A hle! I pan Lev i pan Kolovrat Žehrovský zůstali v sedle jako svíčky. Tu se vám strhl kolem dokola radostný pokřik a tleskání jako bouřka. Sotvaže však to utichlo, bouřka nanovo, jak seznali, že dřevce páně Lvovo zlomilo se o prsa pana Žehrovského, takže z dřevce třísky lítaly!

To byla prsa! My sami jsme se divili. Pan Lev vyjel z okolu, ale pan Kolovrat Žehrovský zůstal, aby na čest přítomným paním a slečnám zlomil jedno dřevce, jak si to skrže pana Lva vyžádal. Všichni se divili, co chce učinit, neboť neviděli protivníka. Ale jak užasli, když Žehrovský, pobídnuv koně, v divokém cvalu hnal se přes celý okol zrovna ke stavení jednomu u okolu s nasazeným dřevcem. Tímto dřevcem svým vrazil do kamenné zdi jako do nějakého nepřítele. Pomyslete si, jaký to byl hrozný náraz! Jaká rána! Zeď byl protivník nepřemožitelný, skálopevný, a každý jiný, kdo by se byl proti ní tak rozjel, byl by na kolik sáhů z koně vyletěl.

Ano sám silný kůň pana Žehrovského to nevydržel. Jak jeho pán prudce vjel dřevcem do stěny, nastal takový náraz, že milý hnědák Žehrovského, a bylo to nějaké zvíře, skesl na zadní nohy a div se nesvalil. Ale pan Žehrovský zůstal v sedle jako přibitý.

„Je přivázán! Je přivázán! To není jinak možná!“ začali vám ti Francouzové volati. Mnozí šraňky kolem okolu přeskákali a běželi k panu Žehrovskému ohmatat ho a přesvědčit se, není-li přivázán. Než on v ten okamžik, pozoruje to, vyskočil ihned ze sedla, a dav koně sebravšího se zase na druhý konec odvésti, přede všemi na něj se vyhoupl, a založiv nové odvésti, přede všemi na něj se vyhoupl, a založiv nové dřevce, tamto se bylo zlámalo, nanovo se proti zdi rozejel, a vypadalo vám to zrovna tak. Dřevce se zase zlomilo, kůň sedl na zadní, ale Žehrovský zůstal v sedle. To byla síla! A nyní jste měli slyšet, co ti Francouzi burgundští

vyváděli, jak jásalí, tleskali a volali! Vtom také zahučely fanfáry trub a hlučné bubnování, že byl radost poslechnout. Ale největší radost měli jsme my Čechové. Tak jsme se z toho radovali, jako by každý z nás to byl vyvedl a jako by každého nás ctíli a slavíli.

Bylat' sláva pana Kolovrata slávou českého jména, a o to nám běželo všude nejvíce, abychom mu co nejvíce cti a slávy zjednali. Pan Lev byl zvláště rozradován a tiskl upřímně ruku pana Kolovratovi Žehrovskému.

Ale to ještě nebylo všemu konec. Jak ti dva zápasníci z okolu vystoupili, vjeli tam dva noví z naší družiny: pan Frodnar a Kovarsý. Ti také proti sobě hnali v takovém odění a tak jako pan Lev a pan Žehrovský. A oba také ukázali, jakou mají sílu, nebo jakkoliv se prudce srazili, žádný z nich ze sedla nevyletěl. Pak oba dřevce odhodili a chopili se naší české zbraně – palcátu, který měl každý u sedla. A to jste měli vidět, jak ti dva na sebe doráželi, jak do sebe železnými palcáty bušili, až jiskry z nich prchaly, jak obratně rány zachycovali, jim se uchylovali a koně otáčeli. Někdy, když rána dopadla, až helmice cvakla, vykřikovaly paní a slečny, myslíce, že se jistě některý z těch našich zápasníků svalí. Ale nesvalil se ani ten, ani onen. Žádný z nich nebyl přemožen, oba byli vítězové a oba se mohli děkovati za všechnu hlučnou pochvalu, které se jim dostalo.

Tleskali jim, vstříc volali, bubnovali, troubili. A tak to sedání slavně vypadalo. Ti tam v Brabantsku se nejvíce divili, že naši zápasníci podnikli zápas kolikrát za sebou, aniž si vydechli. Ale nejvíce se tomu divili, s jakým dřevci mocnými a jakou zbraní, palcátem totiž, a tak opravdově zápasili. Vždyť vám musili pánům a rytířům po zápase ty své palcáty ukazovat a každý je ohmatával a potěžkával.

„Probůh,“ zvolal sám vévoda Karel, „takovou-li zbraní vždy provádíte u vás zápasy a hry válečné?!“

Když mu pan Lev přisvědčil, tu mladý vévoda, a sám byl nějaký hrdina, zvolal:

„To-li nazýváte hrou! Tot' aby tak zápasili lidé, kteří jsou na smrt odsouzeni. Vy lehko života vážíte!“

Ale to zapomněl, co dělá otužilost a pilné cvičení.«

»A pan Žehrovský, co ten?« ptal se Jaroslav.

»Ach, ten měl slávu největší. O tom říkali a mysleli, že je z obřího plemene. Po turnaji pak byla veliká slavnost. Vítězové předvedeni před vévodu Karla. V čele všech těch vítězů kráčeli naši, nejpřednější Češi, pan Lev, pan Žehrovský a pan Bořita. A tu se ukázalo, jak se jich vévoda velice váží, a zvláště pana Lva, neboť sňav svůj vlastní zlatý řetěz se znamením zlatého rouna, pověsil jej na hrdlo panu Lvovi. Ten poklekl a vévoda, udeřiv ho třikráte mečem na rameno, přijal ho tím mezi rytíře zlatého rouna. Té cti dostalo se také panu Žehrovskému a Bořitovi. A čest ta nebyla malá, neboť vévoda Karel Burgundský byl sám toho řádu a znamení zakladatelem.

Tam v tom Brabantsku jsme se měli vůbec dobře a dobře jsme si tam tušili. Měli nás všude rádi, všude byli k nám úslužní, a tak nežli jsme se nadáli, minulo šestnácte dnů, co jsme se v Bruseli zdrželi. A ještě nás nechtěli pustit. Ale my již nemohli déle se meškati, a tak dne osmnáctého, když jsme si všechno na další cestu připravili, odebrali jsme se na hrad, abychom vévodovi Filipovi a mladému vévodovi Karlovi, jeho synu, jak náleží a slušně se poděkovali. A tu nás naposled častovali v krásné síni stropy pozlatitého, stěn drahými čalouny ověšených. Z oken při vrchu krásně malovaných bylo vidět zrovna do rozlehlé obory při hradě. Byla tam krásná podívána –«

»Ale vždyť to bylo v zimě,« vskočila Liduška dědovi do řeči.

»Ano, v zimě, ale měli tam krásné staré stromy a jejich průsekem bylo vidět veliký, velikánský rybník.«

Starý pán vída, že vnoučata jako očekávala něco jiného, čtverácky se pousmál a pokračoval:

»Hodovali jsme v té krásné síni. Pojednou, když jsme již dojídali, a tu již byl hezky šero, ozval se venku hlahol trub a kotlů. My na se udiveně hleděli, vévoda však usmáv se vyzval nás, abychom se podívali okny. My k nim přistoupili a již jsme také u nich zůstali. Rád si, milé děti, na to vzpomínám. Bylo šero, ale v té oboře u hradu bylo světlo a jasno. Na kmenech starých dubů hořela přípevněná světla, a nejvíce jich planulo kolem rybníka, jak jsem o něm

povídal. A na jeho hrázi hořelo ještě kolik hranic dříví, takže bylo kolem dobře vidět na stromy a nejvíce na rybník, jenž se v té rudé záři svítil a leskl jako ohnivé zrcadlo.

A toho hemžení na hrázi! Bylo tam mnoho lidí, většinou samé dvorské čeledi, a také tam stáli trubači, hudci a pištcové a ti vesele hráli a hudli. Všichni pak hleděli, jakož i my, na rybník samý.

Tam stálo dvaatřicet dvořanů krásně ustrojených. Stáli nejprve jako sochy, najednou pak, jak jim někdo dal znamení, se vytrhli a dali se do běhu. To jste měli vidět, jak po tom ledě ne běhali, ale lítali, že by jim sotva stačil nejrychlejší kůň. Sem tam se kmitali, proplétali se jako v tanci, otáčeli se, rozběhli se jako šipka a mžiknutím se zase obrátili nebo kolem se spustili.

Tak jako ti Francouzové o turnaji úžasem vykřikovali, když viděli naše Čechy tak znamenitě se bít a potýkat, opět my nyní svůj úžas netajili.

Jakživi jsme to neviděli.«

»A co bylo, že tak běhali?« ptali se udivení posluchači.

»Já hned zpozoroval, že mají něco pod nohama, že na tom jezdí, a byl bych se nejraději ze síně vytratil a tam do obory k rybníku sběhl podívat se zblízka. Ale nebylo možno. Pak těch dvaatřicet dvořanů byl vám běhoun! Dvaatřicet jich překonal a zůstal vítězem. Však také běhal, lítal, že by mu byl nestačil ani vraník páně Lvův.

Tak nám v Bruselu, v té brabantské zemi, učinili poslední kratochvíli. Nežli jsme odešli, požádal pan Lev, aby mu vévoda burgundský propůjčil za vůdce nějakého herolta, který by nás provedl nejbližšími krajinami. Vévoda ochotně a s radostí tak učinil a propůjčil nám herolta, jenž, slyšíte-li, uměl sedmnácteroú řeč —«

»Česky také?« ptal se Jaroslav.

»Ovšemže, a ten herolt zůstal s námi a vyprovázel nás všude, nejenom sousedními krajinami, ale i přes moře a všude až zase nazpátek do Čech a odtud se teprve pak vrátil do brabantské

země. Tak mu to nařídil burgundský vévoda, jeho pán. Z čehož opět patrně vidíte, jak přál panu Lvovi a nám Čechům.«

»Ale dědečku,« vpadli oba chlapci netrpělivě, neboť měli na jazyku pilný dotaz, »jakpak to bylo na tom rybníce? Co měli ti dvořané pod nohama, že tak rychle jezdili?«

»Byli okováni,« žertovali starý pan Šašek z Mezihoře; ale hned zkonejšil zvědavost vnuků, vyloživ, že měli ti dvořané želízka se zobci ve dřevěné podešvi zasazená a řemeny k nohám přivázaná, a na těch že byli vycvičeni jezdili. Toho večera starý vladyka již dále nevypravoval, ale jen vykládal a odpovídal na otázky svých vnuků stran těch želízek, až posléze je potěšil slibem, že jim dá v městečku takové ukouti, neboť si dobře pamatuje, jak vypadala ta želízka, která si před odjezdem z Bruselu ráno po té jízdě o závod přece prohlédl.

Chlapci na tvrzi mezhorské usnuli toho večera s veselou nadějí na zvláštní nevídanou kratochvíli, jakou budou mít, až zamrzlou rybníky kolem tvrze, až se po nich poženou na těch želízkách jako ptáci, všem na podiv a úžas.

6.

Přání mladých Mezhorských vyplnilo se záhy. Oba velké rybníky u staré tvrze zamrzly a hladina jejich byla jako zrcadlo. Panicové mladí všelijak před panem dědem o nich řeč zaváděli a také na tu brabantskou slavnost nějak často vzpomínali, jak to bylo krásné a jak se to asi po těch železných střevících jezdí. Starý vladyka však ani nehlesl, jako by neslyšel, a jen se v duchu usmíval. Až tu jednou, když se právě vrátil z městečka, zavolal si oba vnuky do své jizby a tu jim na stole ukázal pěkná kovaná želízka s nosci a červenými řemeny. To bylo úžasu a radosti!

Liduška nedostala žádná želízka, poněvadž dle tehdejších mravů se pro dívky nikterak neslušelo, aby měla takovouto kratochvíli jako chlapci.

Bratři její, sotva se dědovi poděkovali, již letěli ven na rybník, aby želízka zkusili. Jak se zmýlili a co se jim ze tvrze nasmáli, jak líbali často led, jak se na něj rázem, sotvaže z něho

povstali, zase usadili! Než radou dědečkovou a vytrvalostí toho přece dosáhli, že se na želízkách udrželi, rozjeli a pak slušně jezdili, čím dále, tím hbitěji a rychleji, takže byla radost se podívat na ty dva vladykovy mladé synky v otáhlých kabátcích kožešinou lemovaných, v úzkých soukenných nohavicích, na nichž se rděly řemeny toho brabantského nástroje divného. A jak těm panicům v rysích čepicích vlály kol uší vlasy, když jako šípky po ledě se rozjeli, jak jim oči zářily a zdravá líc se rděla!

Lidé nejen ze tvrze, ale i z nejbližšího okolí chodili se na ně dívat. Nejraději však a nejdéle na ně hledíval starý vladyka, jejich děd, jenž ve vysokých botách, v teplém kožichu chodícím a v bobrové čapce přecházel hrází rybníka pozoruje, jak se oba bratři předstihují, honí a dohánějí.

Obyčejně se jim z ledu ani nechtělo a vydrželi tam, i když za holými, starými duby na hrázi nebe se krvavě rdělo od slunce západu, i když nad tou záplavou večerních červánků zatřepetala se jasná večernice.

Někdy i při měsíčku se na ledě proháněli. Chutě však opouštěli rybník, když věděli, že bude dědeček vypravovat.

Bylo to tak pěkné, když po večeři s ním zasedli ke krbu, když zář ohně mile se kmitala po zdech a venku se ozýval vítr ženoucí sních do okenic a když děd, vzpomínaje časů dávno minulých, vypravoval o cizích zemích a divných svých příhodách.

A tu jednou, jak sám přikládal smolná polínka na oheň v krbu, pravil:

»Cožpak nám tu je pěkně v tento zimní čas, i když je třesutý mráz, ale tam v té brabantské zemi, tam je v tu dobu hůře.«

»A proč, dědečku?« ptali se oba mládenečkové.

»Protože tam je nouze o dříví. Tam není takových rozlehlých lesů jako u nás. Však jsme to sami zažili, jako my s panem Lvem, když jsme těmi končinami zimního času cestovali. Tam vám topí sušeným trávnikem a divnou jakousi černou zemí tvrdou, která hoří jako kovářské uhlí. To jsme viděli, když jsme se brali z brabantské krajiny do flanderské. Tam jsme přijeli do jednoho města, Brygge mu říkali, to vám bylo všecko na vodě, a v městě tom měli mostů a

můstků několik set. Tu jsme byli v masopustě na ostatky a velmi jsme se veselili při různých mumrejích a divných maškarádách i hudbě mnohé.

Odtud jsme se brali krajinou pořádě rovnou, až z toho člověku bylo smutno. Mířili jsme ke Kaletám městu. A když jsme se blížili a zdaleka viděli věže a vysoké, velmi vysoké hráze a náspy, tu pojednou pan Lev zarazil koně, a ukázav před se, pravil ke mně, jak jsem jel po jeho levém boku:

„Rci, Šašku, co vidíš před sebou?“

„Město, pane,“ dím

„A co dále?“ zase on; a já:

„Jakýsi pruh bělavý jakoby u nebe –“

„Víš-li, co je?“ ptal se pán, a nečekaje mou odpověď, děl:

„To je moře!“ a obrátiv se k družině, pravil:

„Vizte, to je moře!“ A my všichni oči otvírali, hleděli a pozorovali, neboť jsme toužili všichni moře spatřit. Tu to bylo poprvé, co jsme je viděli. Ale pak jsme se teprve na ně jak náleží podívali, když jsme se k městu přiblížili a na samém břehu mořském stanuli. Milí synáčkové! Toho vypověděti ani vypsati nelze, jaká to podívaná na tu široširou, nekonečnou poušť vodní, jakoby až do končin nebes sahající. Tu je člověk opravdu pobožný a cítí, jak je pánbůh všemohoucí a jak je člověk nepatrný. Až vám mně úzko bylo a nevím jak, v tu chvíli mně také na mysl připadl domov, hle, tato stará naše tvrz, v níž teď v teple pěkně sedíme, matka má, a nyní se již nestydím říci, oči se mně slzami zalily. Tenkrát jsem se ovšem odvracel a tajně slzy stíral, aby druzí neviděli. Mnoho let, mnoho od těch dob minulo, ale pořád mám živě na mysli jako máloco tu chvíli, jak jsem poprvé moře spatřil a na ně se podíval.

V Kaletách musili jsme čtrnácte dnů čekati.«

»A na koho?“ otázal se Jaroslav.

»Na vítr, brachu milý, na příznivý vítr, jenž by vál k englantské zemi a hnal tam naši loď. Teprve po čtrnácti dnech zadul a hned jsme vstoupili na koráb a vypluli jsme. Ale sotva jsme se dostali na širé moře, strhla se taková bouřka, že běželo o koráb a o naše životy. My se modlili a bůh nás vyslyšel, neboť ředitel lodi dostal koráb zase šťastně do přístavu. Všichni se tomu v Kaletách divili říkajíce, že jsme ušli zrovna zázrakem jisté záhubě a že jistě od sta let se nepodařilo, aby některý koráb za takové bouře ze širého moře se dostal bez pohromy zpět, do bezpečného přístavu.

I čekali jsme pak nanovo tři dny a po těch za nejkrásnější pohody pluli jsme do englantské země.

Když jsme se jí blížili, již zdaleka jsme viděli vysoké skalnaté břehy. A ty skály byly bílé, vápenné a skvěly se na slunci, div že oči z toho nebolely. Vypínaly se krom města Doveru, které jsme stranou nechali, i také jeho divnou tvrz starodávnou či hrad, jenž se vypínal na skále nad mořem. Vypravovali nám, že ten hrad je tu od nepaměti, tuze starý, a že ho zlí duchové vystavěli.

Zanedlouho jsme přistáli u města, jež sluje Sanduicum. Přístav jeho jen se hemžil loděmi a koráby, velikými i malými. Ty menší, jak nám vyložili, různě jmenovali, pak bylo tu nejvíce lodí plachtových, které jen vítr pohání, a také galeje, koráby to válečné s vesly. Některá galej měla jich až dvě stě. Ty galeje byly ze všech korábů největší a bylo na nich lidí až několik set; byly jako plovoucí veliké domy a mohlo se jich užívat za každého větru, kdežto koráby plachtové mohly plout jen za větru příznivého.

A nic vám mně nebylo divnějšího, nežli jak ti plavci na těch korábech byli obratní, jak lezli po provazových žebřících a po ráhnech, jak se smýkali a z lana na lano přehupovali jako veverka v lese z haluze na haluz, ze stromu na strom.

Za dne bylo na všecko to kratochvilné podívání. Zato nocleh měli jsme tu špatný. Skoro jsme oka nezamhouřili.«

»A proč dědečku?«

»Protože plavci celou noc chodili ulicemi v tlupách a v houfích a s nimi hudci a píšťci, kteří hlasno hráli a pískali, kdežto zatím plavci hrozně ječeli a křičeli ohlašující, jak se vítr obrátil a jaký nově zadul.«

»A proč to?« ptala se Liduška z úžasem.

»To proto, aby kupci, kteří čekali na ten neb onen vítr, hned vstali a na loď se odebrali. Ráno jsme se vydali hned na další cestu a přes poutnické místo Canterbury, kdež jsme viděli krásný kostel a v něm sv. Tomáše náhrobek ze zlata a plný drahých kamenů, zvláště velikých karbunkulů, mířili jsme do Londýna, do hlavního města.

Dorazili jsme tam koncem zimy, tak v polovici března měsíce.

7.

V Londýně jsme se divili hned, jak jsme přijeli, a to tomu, jak nás vítali. Zajeli jsme, jak jsme všichni byli četná družina, do jedné velké hospody. A tu hned hospodská, již starší vdova, přišla s veškerou svou rodinou a vítajíc nás líbala nás všechny, ona i její děti, a bylo jich několik. A to líbání, než nás všechny zulíbala, trvalo drahnou chvílí, až nás mrzelo a nám k smíchu bylo.«

»Proč vás líbali?« ptali se vnukové.

»Toť už jejich mrav; tak jako my na uvítanou ruku podáváme, tak oni líbají. Jako my jsme se jim, tak oni zase nám se divili a nejvíce mně —«

»A proč?« tázala se Liduška, když starý vladyka se odmlčel.

»Našim vlasům se divili, že je dlouhé nosíme.« A tu pohladiv si své bílé, prořídle, vladyka dodal:

»Byl jsem tenkrát ještě mlád a měl jsem husté, pěkné vlasy. Opravdu pěkné, jak mi i doma říkali. A dlouhé byly a na konci pěkně zkadeřené. Všichni jsme měli dlouhé vlasy, ale já nejdelší. A tomu se divili, neb nebylo zvykem v Anglantu nositi dlouhé vlasy. A tak, jak jsem se kde v Londýně na ulici ukázal, běhali vám za mnou a lidé si na mne i na každého Čecha ukazovali, jaké má dlouhé vlasy. A což nejvíce k smíchu bylo, že myslili, že ty vlasy nejsou naše, nýbrž cizí, nějak na hlavu přilepené.«

Chlapci i Liduška se dali do hlasitého smíchu.

»Město Londýn jsme si dobře prohlédli, zvláště jeho krásné a bohaté kostely. Pak nás vedl pan Lev do hradu královského, jenž slul Tower, kde nás přijal král, Eduard se jmenoval. Byl k nám velmi přívjetiv a laskav a pan Lev u něho dobře pochodil. Také jsme byli na královské hostině, kdež jsme viděli mnoho paní hrubě sličných. Ale to se nám na nich nelíbilo, že měly nadobyčej dlouhé šaty, takže je za sebou vlekly. Ale zato se nám při té hostině hudba líbila, šedesát zpěváků zpívalo, což bylo to nejhezčí.

Pak nám dal král ukázat všechn ten svůj hrad, komnaty a síně i veliký svůj poklad, krásné zahrady a obory, v nichž bylo mnoho divných rostlin a také mnoho divé zvěře, až z mouřenínské země. Tu nevidanou zvěř měli v klecích.

Všude nás pěkně přijali a vítali, ale na Brusel a na brabantskou zemi jsme nemohli zapomenout. Tam byli přece jen jiní lidé než ti Engličané, u nichž jsme shledali mnoho falše a neupřímnosti. Proto nás nic nemrzelo, když pan Lev oznámil, že z Londýna odjedeme do Francouz. Tak jsme mířili zpět k moři. Cestou zastavili jsme se v jednom hradě královském nedaleko Londýna, a ten slul Windsor.

Nejvíce se mně líbila veliká, krásná obora u něho, zvěří se jen hemžící. Zvláště mnoho srnčí jsme viděli a také bílé srnky a daňků na sta. V tom hradě na nás čekali páni a rytíři z bratrstva sv. Jiří, kteří byli z rodů v zemi nej přednějších. Ti zvláště pana Lva s velikými počtami vítali a přijali ho také do svého bratrstva. Když odjížděl, žádali ho, aby se jim podepsal do mšálu v kapli sv. Jiří.

Pan Lev tak učinil a cestou nám směje se vypravoval, jak ti Engličané četli divně jeho jméno české, divně po svém je vyslovujíce, takže dle toho vyslovování pan Lev vlastního jména svého nepoznal.

Co nám toto vypravoval, ozval se za námi dusot. Jak jsme se ohlédli, spatřili jsme dva rytíře, kteří plným tryskem za námi se hnali. Byli z windsorského hradu a honili pana Lva.«

»A proč?«

»Co se stalo?« ptali se oba mládenečkové svého děda, čekající bůhvíjakou nehodu. Ale starý vladyka se smál a pravil:

»My byli zaražení, co se asi stalo a co chtějí. A medle! Žádali pana Lva, aby jim ještě jednou pověděl své jméno, jak se opravdu a správně vyslovuje, že o tom na hradě windsorském nastalo mezi pánu a rytíři spor. Pan Lev se ovšem chutě zasmál a ochotně jim pověděl, a ne jednou, nýbrž kolikrát za sebou po česku předříkával. To vám byla podívaná, jak ti Engličané po něm opakovali:

„Lev z Rožmitálu a na Blatné.“

Pak jsme putovali dále a po několika dnech jsme dojeli mořského břehu. S námi jel englický rytíř jeden; toho nám dal král za vůdce a ten nám měl opatřit loď, která by nás převezla do Francouz. Bylo právě před velikonoce, když jsme dojeli k moři do městečka Pool řečeného. Že však nevál příznivý vítr, musili jsme tu čekat plných osm dnů. A tak jsme tu slavili velikonoce, velmi na vlast svou vzpomínající.«

Starý vladyka Mezihorský, až sem dopověděv, chtěl ustati, neboť se již připozdívalo. Než vnukové toho nedbajíce žadonili, aby ještě povídal; a on posléze povoliv, řekl:

»Tedy povím vám ještě, jak jsme se dostali do francouzské země. Když tedy zavál příhodný vítr, hned jsme chvátali z toho městečka Poolu, abychom vstoupili na loď. Ten šlechtic, kterého englický král panu Lvovi za průvodce propůjčil, loď opatřil a až k ní nás doprovodil. Nežli se s námi rozloučil, řekl, že nám připomíná, že je mezi englickým králem a francouzským vojna, a tudíž že je na moři dosti nebezpečno.

„Což naplat,“ odvětil pan lev. „Zde abychom zůstali, to nelze, a tak spánembohem se pustíme na moře.“

A tak jsme se pustili. Vedlo se nám nad očekávání. Vál dobrý vítr, byla krásná pohoda a po nějaké lodi nepřátelské ani památky. Tak jsme se již blížili k pevné zemi a již jsme viděli břehy normanské. Vtom zčistajasna ukázaly se dvě galeje. Ti tam na nich také nás zahlédli a hned si namířili zrovna proti nám. Podle praporu jsme poznali, že ty válečné dva koráby jsou englické. Bylo nám proto volněji, neboť jsme my sami také jeli na plachtové lodi englické. Než jak jsme se zklamali!

Ti tam na galejích patrně nám nevěřili, domnívajíce se, že je naše loď francouzská, a tak nedbajíce znamení, jež dávali naši plavci, začali do našeho korábu hrubě střílet. I nastal vám hrozný zmatek na naší lodi i strach, když koule dopadaly před samým naším korábem a několik jich také vrazilo do boku, až třísky lítaly.

Jen pan Lev v té chvíli neztratil mysl a rozvahy. Poručil, aby spustili z lodi člun a do toho vstoupil neohrožený hlasatel, kterého nám dal burgundský kníže.«

»Toho, jenž znal sedmnáctou řeč,« vpadl Jaroslav.

»Ano, toho. Ten na tom člunu jel englické galeji vstříc, aby hejtmanu toho korábu oznámil, co pan Lev vzkazoval:

Aby přestali střílet, že je na tom plachtovém korábu vznešený cizinec, pán z Českého království, a ten že má průvodní listy od jeho Milosti englického krále.

Ten hejtman na té galeji, jak to uslyšel, nevěřil, ale když na lodi svinuli plachty, jak byl nařídil, přeplavil se k nám, žádaje ty listy královské viděti. Pan Lev mu je ukázal. Tu ten hejtman, jakmile je spatřil, i pečeť královskou, hned smekl a uctivě ty listy políbil. Naši plavci usmívajíce se děli, že se vítr náhle obrátil. Ten hejtman z galeje byl totiž všecken vyměněn. Přísně, ano urputně přišel na naši loď; nyní byl samá ochota a nabídl se panu Lvovi, že ho vyprovodí, kam by si jen přál. Ale pan lev, maje na mysli, že bychom mohli vraziti na francouzské galeje, slušně se poděkoval a jen si vyprosil, aby hejtman poradil našemu korábu

stran další cesty. I stalo se tak, a hejtman s panem Lvem uctivě se rozloučiv odešel a dal poté na galejích nám na počest vystřelit z hrubých kusů.

Když nám pak galeje z očí zmizely, nastával soumrak. Vtom se nám pojednou obrátil vítr a strhla se pak hrozná bouře, která náš koráb zahнала z naší cesty daleko, dobrých dvě stě mořských mil, jak naši plavci počítali. Než pánbůh nedal nám zahynouti, a tak strašlivou tu bouři za černé noci, za hrozného blýskání a hřímání s pomocí boží šťastně jsme přečkali. Ale zabloudili jsme k jednomu ostrovu, kdež jsme dvanácte dnů čekali na příznivý vítr. Odtud posléze jsme se dopravili na břeh francouzské Británie a vystoupili jsme u města St. Malo na pevnou zemi, děkující pánubohu, že máme moře za sebou. Tak jsme se šťastně dostali do francouzské země.«

»A jak jste se tam měli?« ptal se neúnavný Jaroslav.

»O tom až podruhé, synáčku. Nyní se hrubě připozdilo. Půjdeme spat.«

8.

Mladým panicům a jejich sestře Ludmile nebylo ani do příštího večera čekati, aby zvěděli, jak se jejich děd měl ve Francouzích. Strhlat' se do druhého dne nedlouho po obědě taková metelice, že pro sypké mraky sněhu, jak je vichřice kolem tvrze rozháněla, nebylo ani val viděti. A tak všecka vladycká rodina sesedla se pěkně ve velké jizbě u krbu; což zbylo starému Šaškovi z Mezihoře, nežli aby rodině své, zvláště svým vnoučatům, ukrátil chvíli vypravováním?

I vypravoval o té francouzské zemi, a především o Bretoňsku, kterým se brali s panem Lvem z Rožmitálu a veškerým jeho poselstvem.

»Je vám to země hornatá, ale na úbočích a v dolinách mají tam pole dost, a co zvláštního, že každé je oploceno neb ohrazeno zdí. Lesů tam také dost, a zvláště pěkných velikých lesů dubových. Čemu jsme se však divili, že tam mají málo vlků, mnohem méně nežli u nás. Ukáže-li se kde vlk, je z toho veliké pobouření, a tu se všichni, kde kdo, seženou, honí ho, až

ho ubijí neb uštvou. A chytí-li jej živého, považte, co s ním činí; oběsí jej jako škůdce a zloděje. Sami jsme viděli takového vlčáka již starého, sivého viset u cesty na haluzi starého dubu.«

»Jaký byl čas, když jste tudy putovali?« ptala se Liduška. Děd, jenž pozoroval, že dívence o to běží, bylo-li zima nebo teplo, usmál se a odvětil:

»To již, milá beruško, bylo po zimě, a jaro se krásně otevřelo. Zrovna prvního dne měsíce května dostali jsme se do města, jež slove Nanetum.

Tam jsme několik dní odpočívali po namáhavé cestě. Odtud jsme pak velmi ráno jako po půlnoci jeli podle veliké řeky, až jsme přijeli do jakéhosi města jménem Andegaria, a to město, ležíc nad tou velikou řekou, mělo dvacet dvě věže a jedna byla jako druhá. Odtud to Turon jsme přijeli; tam mají krásný, veliký kostel a v tom nám ukázali hrob sv. Martina, jenž k nám, jak víte, přijíždí na brůně.«

»A přináší tučnou hus!« dodal vesele Václav.

»Ano, synku. V Turonech městě slyšeli jsme drahně o krajanech a těšilo nás velmi. Jeť člověku v cizině nad jiné milo, může-li o vlasti a o svých jen porozprávěti.«

»Byl tam nějaký Čech?«

»V ten čas nebylo tam žádného, ale deset let předtím; a tenkrátě jich tam přibýlo hrubě mnoho. To bylo, když tam pan Zdeněk Konopišťský s velikým a nádherným komonstvem jel ke králi francouzskému, aby jeho dceru, jež byla nevěstou krále Ladislava, přivezl ve slavném průvodu do našeho Království českého. Mnozí se tam v Turonech na naše poselstvo dobře pamatovali a vzpomínali, jakých pánů ušlechtilých a paní a slečen krásných přijelo pro jejich princeznu, jak byli krásně oděni, jak krásný vůz, co krásných koní a jiných věcí drahých přivezli dceři krále francouzského darem. Ale nejvíce, milé děti, vzpomínali na české vozy, jež pan Zdeněk dal před městem strhnout a řetězy spojit po způsobu Jana Žižky, slavné paměti, a hlídati vojensky lidmi oděnými vše po způsobu husitském, jakoby v táboře nějakém. Na to se Francouzové v houfích chodili dívat.

A tam nám také vypravovali, jaký pak nastal zmatek a zármutek, když přišla pojednou novina z Čech, že tam ženich královské dcery, král náš, Ladislav, dlouho ani nestonav, zemřel. Noviny ty došly zrovna na Štědrý den, kdy naše poselstvo v nejlepším veselí začalo slavit svátky vánoční.

Z Turon jsme pak jeli přes město Ambrosia na jeden hrad, jehož jméno jsme zapomněl, na kterémž toho času sídlil francouzský král Ludvík. Mnoho jsme o něm slyšeli, že je ctižádostivý, úskočný, lstivý a krutý na své poddané. I byli jsme ovšem žádostivi, jak nás uvítá, a pan Lev asi hrubě přemýšlel, kterak na něj, aby u něho rovněž tak šťastně pořídil jako dosud u všech knížat i krále englického. Hrad králův, velmi výstavný a pevný, stál na vysoké skále. Přibyli jsme tam pozdě odpoledne a hned nás tam pustili, jak jsme se ohlásili, a přivítali nás počestně. Nazejtří o nešpořích dáno jest nám slyšení před králem. Pan Lev nejprve pozdravení učinil od krále českého a dal listy věřící. A když jest francouzskému králi list věřící krále Jiřího přečten, ihned král Ludvík vzal pana Lva do svého pokoje se svou radou. Tam dobře dlouho si pobýli, až měl pan Lev odpověď od krále, a to vše v tajné radě. Pan Lev se odtud navrátil nějak vesele, jak mu bylo na tváři znát, a jistě dobře pořídil toho dne i ve všem pak jednání, neboť jsme tu pobýli za devět dní.

Hned toho dne zval nás král všecky k večeři, a tu jsme byli ctěni poctivě –«

»Tak ten král nebyl zlý,« tázal se pan Václav.

»Na nás nikterak. Ano velmi laskavý a vlídný a všichni jeho dvořané, jakož vůbec všichni ve francouzské zemi. Ale přece se nám tak nelíbilo jako v Brabantě na dvoře vévody Filipa a jeho syna Karla.«

»Kam jste se poté obrátili?« tázal se Václav.

»Z toho hradu králova nazpět do Turon, abychom se dostali na silnici do Španihel. Brali jsme se ustavičně na poledne, a to krajinami napořád utěšenými a úrodnými, kdež bylo mnoho krásného pole a znamenitých vinogradů. Začasté však jsme se dostali do končin lesnatých a mnohdy jsme po několik hodin putovali tmavým, rozlehlým hvozdem. Ale nic se nám nestalo, neboť bylo nás notný houfec, a nadto měli jsme průvodní list krále francouzského.

Největší les byl, dobře si pamatuji, před městem Lusignanem.«

Tu se pojednou starý vladyka odmlčel a pochýlil něco málo svou bílou hlavu, jako by naslouchal.

Panicové i Liduška, jsouce překvapeni, tázavě na něj hleděli. On pak se usmál a pravil:

»Co slyšíte?«

Divili se ještě více.

»Co slyšíme?« opakoval Jaroslav. »Vichr, jak hlomozí a skučí.«

»Jak sténá a pláče,« doplňoval děd.

»To Meluzína,« dodala Liduška, a v tom už děd ji zlehka klepl na rameno a pravil:

»Ano, to jsem chtěl, Meluzína. Říká se tak, že pláče a naříká. Víte-li proč?«

Opět se divili, cože si děd vzpomněl na Meluzínu, když vypravuje o velikých lesích ve francouzské zemi. A on, hle, nečekaje na odpověď svých vnoučat, dále jako prve vypravoval:

»Tak když jsme projeli tím velikým, širokým hvozdem, uzřeli jsme před sebou na značné výšině město a to slulo Lusignan. Odtud pocházel jistý rod ve Francouzích velice slavný, spřízněný i s rodem královským.

Město to mělo veliký, pevný hrad, a hrad ten vystavěla paní jakási – Meluzína jménem –«

»Aha!«

»Ej, hle!« volali posluchači překvapeni nenadálým obratem usmívajícího se děda. Pak skoro jedním hlasem najednou zvolali:

»Kdo byla ta Meluzína?«

A Liduška dodala:

»Proč pláče a sténá?«

»Slyšte, co nám tam o ní vypravovali,« odpověděl starý vladyka. »Meluzína byla pramáti toho slavného rodu lusignanského. Však nebyla ženou smrtelnou, alebrž vodní pannou, podoby však nad jiné ušlechtilé, překrásné. Pro tu krásu si ji oblíbil mladý šlechtic, praotec toho rodu lusignanského, a pojal ji, ač nebyla rodu vznešeného, za manželku. To však nevěděl, že byla vodní pannou, neboť s tím se mu krásná Meluzína nesvěřila. Teprve za delší dobu o tom se dověděl, a tu ji pak zapudil, nedbaje jejího pláče a nářku, ani jejích proseb. Od té doby nemá krásná Meluzína pokoje, pláče a nařiká, až její nářek rozléhá se povětřím. Tam v tom městě Lusignanu podívali jsme se do hradu, který prý ona vystavěla, a ukázali nám v něm také věž, prastarou, zčernalou, která říkají věž Meluzínina.«

»A proč?« ptala se Lidunka povzdechnuvši, všecka zajata neblahým osudem krásné Meluzíny.

»Proto ta věž tak slula, že se v ní občas Meluzína zjevovala, a to vždy půlnočním časem, sténajíc a nařikajíc. S hrůzou jí naslouchali, neboť každý věděl, že to zlé znamení, že jí vzápětí jde smrt. Kdykoli se Meluzína na věži zjevila, jistě někdo zanedlouho skonal, buď francouzský král, nebo někdo z rodu lusignanského.«

»Ubohá!« nahlas si Liduška povzdychla, myslíc na nešťastnou Meluzínu, a vtom všichni jako by se zarazili a naslouchali, neboť venku žalostně zaúpěl vítr, naplňuje sténáním svým všechno povětří. Starý vladyka pak je všechny vytrhl, jak začal nanovo:

»Odtud pak jsme se brali dobré tři dny skoro samými lesy dubovými a bukovými, a to cestou hrubě zlou a namáhavou, až jsme dorazili k jedné velké řece, která nedaleko odtud tekla do moře.

Přes tu řeku musili jsme se plavit a minuli jsme v ní několik ostrovů a ostrůvků velice utěšených a pěkných. Na jednom z nich viděli jsme mezi starými duby mnoho divokých kanců, na druhém byli samí bažanti a třetí zelenal se krásnými vinohrady. Přeplovivše se

šťastně, brali jsme se proti té řece a zanedlouho dorazili do města Bordó. Tam jsme se dlouho nezdrželi, chvátající dále ke hranicím španihelským. Cesta byla napořád zlá, končinami pustými a lesnatými, pak veliké močály jsme měli před sebou a za těmi – milé děti, velice jsme žasli – vypínaly se vysoké hory a na nich vysoko leskl se sníh. To byly hory na hranicích mezi francouzskou zemí a Španihelskem. Byla na ně pěkná podívaná, ale hned nás napadlo, jak bude asi namáhavá a třeba i nebezpečná cesta srázy a roklemi té horské pustiny.

Hory ty se nám zdály dosti nablízku; avšak minulo ještě několik dní, nežli jsme, odpočínuvše sobě nakrátko v jednom francouzském městě nedaleko moře, do nich se dostali. Hranicemi francouzské země byla v těch stranách řeka ne zrovna veliká, kterou když jsme přebrodili, octli jsme se v zemi, jež slově Bisaia a patří ke koruně španihelské.«

9.

Vtom strhl se venku nějaký hlomoz. Někdo příkvapil a něco nachvat i hlučně oznamoval. Starý vladyka Mezihorský přestal vypravovat, paničkové se sestrou nemile vyrušení naslouchali. Otec jejich, vladyka na tvrzi nyní vládnoucí, rychle zatím vstal a chtěl ke dveřím. Ale již se otevřely a pacholek v krátkém ovčím kožichu, ve vysokých botách, maje v jedné ruce beranici, v druhé těžkou čakanu, rychle vstoupil a všečen zardělý od prudkého běhu oznamoval, že u dvora se ukázali vlci.

Ihned nastal ve vladycké jizbě poplach a panicové, rázem zapomenuvše na francouzskou zemi i španělskou, vesele si zahoukli, že nastal bezděčný hon. Otec jejich zkrátka se vyptav, kolik těch šelem ve dvoře viděli a kde, rychle odešel do vedlejší komory, odkud vynesl oštěpy dva, kuše dvě, tesák a touly jezevčinou potažené. Rychle na se oblékl lehkou, kožešinou podšitou šubu a chystal se na lov. Zatím se již oba synkové také oblékali, chtěje s otcem. Ale jak se zarmoutili, když otec nesvolil říka, že je psotný čas a ty šelmy velmi hladové, a tudíž zuřivé, to že není srnčí nebo zajíčkové, na něž už synkové vladyčtí s otcem vycházivali.

Statný jejich děd, jenž se také přistrojil na hon, připínaje k boku tesák, těšil vnuky, že zanedlouho již také půjdou, jen aby měli strpení.

Panicové se nějak kysele tvářili a netěšilo je nikterak, že musili doma zůstat. Smutné dosti, zvláště starší Jaroslav, hleděli, jak otec i děd vyšvihli se na koně na dvorci čekající a jak vyjeli bránou tvrze přes spuštěný most ven. Ano na zasněžený val si pak vyběhli nedbajíce větru, jenž jim pěkně jejich dlouhé vlasy zprudka cuchal. Hleděli za odjíždějícími k nedalekému dvorci, kdež čekalo několik pacholků oštěpy ozbrojených.

Bylo nutno na vlky pustit hrůzu, nebo stávali se v ten čas velice dotěrnými a mnoho škod již způsobili.

Panicové stáli na náspu tak dlouho, až děd i otec s loveckou družinou zmizeli v chumelenici, berouce se k lesu, jenž se za dvorem pod bělostnou rouchou sněhovou pročernával jako mrak.

Panicové vrátivše se do jizby o ničem jiném nemluvili nežli o vlčích a honu a nedočkavě čekali, až se lovci navrátí. Teprve samý večer byla jejich tužba splněna. Otec i děd vrátili se zdrávi, ovšem znamenitě promrzlí. Za nimi honci přinesli na žerdích dva chlupaté zimní slavíky, jak žertovně říkali vlkům, kteří na honu byli ubiti. Panicové si je při světle prohlíželi a zajásali, když uslyšeli, že oba dva skolil jejich bělovlasý, ale statečný děd. Otec se poněkud chmuřil, že mu dnes lovecké štěstí tak málo přálo; ale nechmuřil se nadlouho, neboť měl také radost ze starého, křepkého otce svého, jehož otužilosti, síle a zkušenosti lovecké se divil.

Toho večera byla řeč jen o těch chlupatých zimních slavících. Panicové z děda očí nespustili, když o honu vypravoval. Nikdy však ho tak nevyrušovali jako tentokráte, tázajíce se jeho a zase otce, jak to a ono na honě bylo a bývá. Starý vladyka nic se nehoršil, maje potěšení z toho, že vnukové mají takovou zálibu v mužném lovectví, jež tělo sílí, mysl bystří a ve statečnosti utvrzuje. Teprve příštího večera došlo zase na putování v cizích zemích a tu starý vladyka Mezihorský začal o tom, jak se dařilo jemu a všemu českému poselstvu Jiříka krále, slavné paměti.

»Mnoho jsme viděl, milé děti,« vypravoval, »mnoho však také z toho v paměti vybledlo; ale na některé ty kraje jako na krásné obrazy nelze mně zapomenouti a vidím je, rozpomínám-li se, živě před sebou. Takový krásný obraz, který by však žádný malíř nemaloval, namanul se nám, když překročivše dotčenou řeku hraničnou, stanuli jsme na jedné vysoké vyvýšenině v té zemi bisajské. Vpravo v dále rozkládalo se nějaké město, k němuž vinula se pod námi krásnou krajinou ta řeka, o níž jsme se zmínil, svítíc se na slunci jako stříbro. Nalevo pak nad spoustou

rozlehlých, tmavých lesů vypínaly se ohromné skály a hory s posněženými temeny a před námi hornatá krajina, plná krásných údolí, hájů, strání a luk, daleko před námi, do nedozírna, až se nám tratila v požáru horkého dne jako v mlze.

Lidé se nám však v těch končinách hrubě nelíbili, a to hlavně pro jejich nehezky kroj. K smíchu pak byly ženské, ženy a dívky, jež skoro všechny napořád měly vlasy krátce ostříhány.

Zato však divili jsme se, s jakou pílí pěstovali ovocné stromy. Kolem dokola byly stráně a chlupy ovocným stromovím posázeny. Z ovoce připravovali dosti chutný nápoj, poněvadž révě se tu v horách nedaří a pivo žádné nevaří, poněvadž o něm ani nevědí.«

Tomu se posluchači Mezihorského vladyky, mladí i staří, nemálo divili.

»A divnou spravedlnost tam také mají,« pokračoval vladyka. »V každém městečku měli šibenici a zrovna na nejhluchnějším místě, na tržišti, a na ni věšeli, abych řekl, pro všechno, zvláště pak pro krádež všechnu, a kdyby ukradeného i jen za haléř bylo. Žasli jsme nad tou ukrutností a ošklivo až nám bylo, když v jednom městě spatřili jsme ani zločince u železného kolu uvázaného a stojícího mezi čtyřmi vysokými planoucími hranicemi, zvolna tak upalovali a hrozně mučili.«

Liduška až oči přimhouřila a bezděky si uši zadělala. Ihned je však spustila, když děd, rychle řeč obrátiv, o něčem jiném začal.

»V těch hornatých končinách španihelských byli bychom se málem dostali do krvavého boje —«

»Aha! Žehrovský! Pan Kolovrat!«

Děd se jen usmál a vypravoval: »Přišli jsme v těch končinách k potoku jakémusi, jenž byl hranicí mezi Biskajou a Kastilií. Přes ten potok vedl dřevěný most; za mostem na chlumu zrovna nad samou cestou stála vysoká kamenná věž kulatá. Před tou jsme spatřili již zdaleka několik ozbrojených mužů, osmahlých, černých, jiskrných očí, hubených, ale dlouhých knírů a brad.

My byli vzadu. Před námi šli čeled' a koně a soumaři nesoucí naše vaky za potokem, spatřili jsme, že ti ozbrojenci zastavili náš průvod a že koně se vším všudy pryč odvádějí.

„Hle, té roty loupežnické!“ vzkřikl pan Žehrovský. „Vizte, co nám dělají. Páni bratři, na ně! Ukažte jim, že se nebojíme.“

Hned chystal zbraň a my všichni. Kuše se napínaly, a co jsme měli několik pušek střelných s sebou, ty se také chystaly. Než pan Lev byl opatrný a rozvážný.

„Nestřílejte!“ vzkřikl. „Ani jedinou ránu, pravím! Dříve zvíme, kdo jsou a co chtějí!“

A tu náš tlumočník, onen, kterého jsme měli z Brabantu, zvěděl, že jsou to celníci a že chtějí clo. Pan Lev rád je zaplatil a hned nám pak vydali koně a vše a ještě i list psaný přidali, ale vyznali se také, že kdybychom byli stříleli a jenom jediného z nich jen něco málo zranili, že by nás všechny byli pobili a o zboží naše se rozdělili. Tak se dobře osvědčila rozvážnost páně Lvova.

Ach, milé děti, tenkrátě nám uhodily zlé časy. Tenkrátě se mně nejednou v těch divokých horách zastesklo a na domov, na tuto naši tvrz jsme častěji vzpomínal nežli kdykoli jindy. Dobrých třinácte dnů tloukli jsme se těmi pustinami, někdy samou krkolomnou strání, někdy zase roklemi a opět cestičkou vzhůru jako do střechy, a nadto ještě nad hlubokými, hroznými propastmi, jeden za druhým, pěšky, stěží koně vedouce. Ba začasť jsme je zrovna za sebou táhli, neboť strachy se třásli a z místa se jim nechtělo, nebo nemohli dále unavením, slabotou a ještě více palčivou, hroznou žízni.«

»Ale léto ještě nebylo,« mínila Lidka, naslouchajíc s nemalým účastenstvím a pomýšlejíc, co dědeček jakživ zkusil.

»Bylo v červnu měsíci, ale v těch končinách země španihelské, milá beruško, je horko jinačí nežli u nás. Hrozné, veliké, někdy k nesnesení. V horách samých ještě nebylo tak zle o vodu, neboť přece jsme v údolích a ve skálách uhodili na potůček nebo studánka nebo pramének. Ale pak, když jsme jeli vyschlou, pustou, široširou plání v zemi kastilské, tu bývalo jak náleží zle. Vesnic nebo jen osamělých stavení lidských viděli jsme pořídku a začasť jsme jeli celý

den, ano i více a nespatriili jsme ani střechy, ani člověka. Kolem samá divočina, na níž se jen bejlí dařilo a – to byste si nemysleli – množství šalvěže a rozmarýny.«

Panicové své překvapení netajili a Liduška nahlas vykřikla. Byloť jim divno, že rostlina ta, již jen ve světnicích za okny vídali jako rozmarýnu, rostla tam divoko.

»Celé houštiny jí tam bylo,« pokračoval starý vладыka. »Jako v lese. Zpočátku se nám to líbilo a ulamovali jsme si haluze za klobouky a čapky a koním do ohlávek. Záhy však jsme je zase zahazovali. Šla z nich a z těch rozmarýnových houštin taková silná, těžká vůně, že se nám všem hlava rozbolela. A bolela nás ustavičně po tři dni, protože jsme jeli pořád samou rozmarýnou a slunce pražilo, div že jsme se nezalkli. Tu jsme zkusili nejvíce žízně. A více ještě naši koně. Zle bylo tenkrát. Nikde ani krůpěje; my pro sebe ještě malé zásoby vína s vodou měli, ale pro dobytek nebylo nic. Slabší koně, a zvláště ti, kteří nosili těžké vaky, sotva nohama pletli, až pak mnozí z nich, všichni vysílení, padali. A my jsme museli nechat. Nebylo pomoci.

Pak již došlo na lepší, na dobré koně. Panu Lvovi zhynuli tam dva krásní klusáci, a –«

Tu se starý vладыka zamlčel a hleděl zamyšleně před se. Pohladil si hlavu a pravil:

»Pamatujete-li se na Jiskru?«

»To byl tvůj hnědák!«

»To byl tvůj klusák!« odpovídali chlapci najednou a Jaroslav dodal:

»Však jsem se chtěl právě optat, jak ten to vydržel –«

»Ba nevydržel, milí chlapci,« odvětil stařec a mávl rukou. »Tolik tomu již let, a přece je mi nějak lítostně, když na to věrné, dobré, krásné zvíře vzpomenu. Dlouho se bránil, dlouho snášel žízeň, až pak ho přece zmohla a hrozná unavení. Šetřil jsem ho dost, ale nic naplat. Padl posléze a zhynul. Věřte mně, když jsem tak na něj hleděl, jak sešel, když se po mně obracely jeho věrné oči, jako by mluvily a prosily, slzy mne polily. Případlo mně, jaký kus světa mne nesl, jak byl statný a poddajný, vzpomněl jsem si také na tu chvíli, když jsem na

něm přijel na tuto tvrz, tenkrát před cestou, abych se tu se všemi rozžehnal, jak se všichni sběhli kolem krásného hnědáka, plného ohně a bujnosti, jak ho chválili, a on jako by rozuměl, jak bujně hlavou pohazoval a kopytem hrabal.

I nebožka matka má, vaše prabába, přišla se tenkrát podívat a otec, jako váš praděd, ten na Jiskru mého mlaskal a prsty louskal, opakuje si: ‚Synku, ty pojedeš jako kníže‘ – a sestra Peltrata, ta koníka hladila, lichotně k němu mluvíc: ‚Jiskro, Jiskříčko, ať mně přivezeš bratra ve zdraví!‘

A nepřivezl. Zůstal tam v té pustině v kastilské zemi. Pospíchali jsme, a tak nebylo mně ani možno, abych mu dal vykopat jámu. Zůstal tak, jak padl. A nežli jsem se s ním rozloučil, nasekal jsem haluzí rozmarýnových a šalvěje a tím jsem ho celého pokryl. Pak vsedl jsem na koně, kterého mi pan Lev ze svých zapůjčil, a chvátil jsem za krajany jedoucimi drahný kus přede mnou. Ale po tom kopečku z rozmarýny a šalvěje, pod nímž ležel můj Jiskra, dlouho jsem se ohlížel.«

Panicové za tohoto vypravování ani nedutali. Teprve nyní, když se děd odmlčel, povzdychl Václav zhluboka a zvolal:

»Chudák Jiskra!«

A Jaroslav dodal:

»Škoda ho bylo!«

»Ba, veliká škoda, a dlouho jsem pak na něj vzpomínal,« mínil starý vladyka. »Ani pak mne tak netěšil krásný kůň španihelského plemene, kterého jsem si koupil, když jsme se dostali do prvního velikého města. Majít' ve Španihelích koně velice krásné, zvláště v krajině, jež slove Andalusia. Tak čistých klusáků u nás vídati pořídka.«

»Byl ten tvůj nový kůň také hnědák?« ptal se Jaroslav.

»Nikoliv, to byl pěkný grošovaný bělouš. Toho jsem si koupil v tom městě, Burgos se jmenovalo.«

10.

»V tom městě mají kostel krásný a pěkný, to si pamatuji, i to, že měl dvě veliké věže a třetí na div sličnou že právě stavěli. Také na to si vzpomínám, že v tomto městě daleko ve španihelské zemi, kde jsme se toho ani nenadáli, uslyšeli jsme od cizích svou milou řeč. Divíte se, děti? Však nás to tenkrát také překvapilo. Bylo tomu tak. Nedlouho po tom, když jsme před svou hospodou sesedli a chystali se podívat se na město, potkali jsme před samou hospodou právě z ní vycházejícího šlechtice jakéhosi španihelského, ne již mladého, ale patrně vznešeného a bohatého. Ten vida, že jsme Čechové, hned na nás zvolal:

„Dobré jitro, páni!“ třebaže bylo odpoledne.«

Liduška se tomu zasmála.

»Divili jsme se nemálo a toť se ví, že nás to shledání těšilo, a ještě více, že cizinec ten v těchto končinách oslovil nás milým naším jazykem mateřským.«

»Uměl-li česky?« ptal se Jaroslav.

»Mnoho ne. Jen to pozdravení a několik ještě slov a průpovědek.«

»Kdo to byl? A kde se těm českým slovům naučil?« ptal se Václav.

»U nás v Čechách, vypravoval nám, že tam byl více nežli před pětadvaceti lety se španihelským biskupem jedním. Jmenoval jej, ale já jméno již zapomněl. Ten biskup byl na sněmě basilejském, na tom, jenž, jak víte, povolil Čechům kompaktáta. Když bylo po sněmě, zůstal španihelský ten biskup při Zikmundovi, králi uherském a císaři německém, kterého pak Čechové po lipanské bitvě také za svého krále uznali, ale v něm velice se zklamali, slychal jsem od starých. Zeť tohoto Zikmunda císaře byl Albrecht Rakouský a toho po smrti Zikmundově někteří ze stavů českých volili za krále českého. Ale velká strana pánů a rytířů a s nimi strana tábořská nechtěly ho za krále a neuznaly ho, o to usilující, aby měly krále z rodu

příbuzného, slovanského. A tak za krále českého vyhlásili Kazimíra Polského. Z toho vzešla tuhá vojna. Mnoho tisíc Polák vtrhlo do Čech a spojilo se s vojskem českým. Spojené to vojsko položilo se táborem u samého města Tábora. Proti nim přitřhl Albrecht Rakouský s věrnými sobě pány českými a s Němci přemnohými. U něho také byl ten španihelský biskup a s tím onen rytíř španihelský, s nímž jsme se v Burgosu shledali.«

»A co vypravoval?«

»Dosti vzpomínal. ‚Tenkrát jsem byl Čechům nepřítelem,‘ pravil, ‚ale vy jste nyní hostmi v naší zemi a já jsem a budu vaším přítelem.‘ I vypravoval nám, jak před Táborem leželi proti táboru česko-polskému, jaké potyčky byly mezi oběma tábory a také dole u řeky, když jezdili koně napájet. Toť prý bylo jako někdy před Trójou, že vyjel ten neb onen rytíř z toho neb onoho tábora, že nepřítele vyzýval, až někdo proti němu vyjel, a jak oba tábory na ty souboje hleděly a jak začasť celé houfce utkaly se bojem. I vyznal a netajil ten španihelský rytíř, jak tenkrát uměli naši předkové husitští bojovati, jak se jich všude, kde byl v Němcích obzvláště, báli nadmíru. Také si vzpomněl, že tam před Táborem část vojska Albrechtova byla rozprášena a na hlavu poražena.

Tu mu pan Lev pověděl, to že učinil tenkrát mladý šlechtic český, nyní jeho švagr i pán, totiž král Jiří Poděbradský, jenž tenkrát poprvé vojensky se proslavil a v jehož jménu že se nyní ubírá ke dvoru Jeho Milosti krále kastilského.

I divil se nemálo ten španihelský rytíř a měl pana Lva pak ještě u větší poctivosti a byl k nám velice ochoten a laskav. Ten nám ukázal všecko město a pak nás zavedl za město do velikého, krásného kláštera, který založil jeho vlastní bratr, někdy biskup v Burgosu, tenkrát již zemřelý.

Nejkrásnější byl kostel a v tom bylo šest náhrobních kamenů díla vzácného. Ty označovaly místa, kde odpočíval zakladatel toho kláštera, jeho rodiče a dva bratři.«

»To je jenom pět kamenů,« vpadl Václav.

»Šestý byl už napřed připraven pro posledního bratra; pro toho, jenž nás všude prováděl. Ale více nežli těm kamenům divili jsme se něčemu jinému: Kolem náhrobního kamene toho

biskupa byly rozvěšeny samé suknice a sukničky dětské, tu větší, tu menší, tu staré a rozedrané nebo zase o něco lepší, záplatované, ale všechny vesměs dosti chatrné. Tři sta jich bylo a viselo červené, žluté, zelené, inu různobarevné po stěně kolem toho kamene a nad ním.«

»Co to bylo?« ptali se posluchači.

»To byly, milé děti, sukničky tří set dětí, které ten biskup, bratr našeho rytíře, nás provázecího, z otroctví byl vykoupil. Šatky ty byly pro památku po jeho smrti sem zavěšeny.

S milým tím rytířem španihelským se rozloučivše, putovali jsme dále do země kastilské, kdež se nám nevalně dařilo. Přišliť jsme vnevhod. Vojnu tam měli, a to bojoval kastilský král s příbuzným svým o korunu. Proto bylo zle v zemi a začasté nás nechtěli ani do města pustit. Král byl s vojskem v poli a nemohli jsme sobě tak hned zjednat k němu přístup.

A také nás horko soužilo a začasté i žízeň. Bylot' v měsíci červenci. Pamatuji se, že jsme se brali opět takovou pustinou, plnou šalvěže a rozmarýny, ale bez vody, a pak jsme přišli do ohromného, velikého lesa.

Tam jsem ještě s jedním z našich zbrojnošů šel hledat nějakou studánku. Myslilit' jsme, že ve stínu lesním v nějaké rokli přece trochu vody najdeme. Než zle se nám vyplatilo. Hledali jsme dlouho, běhali sem tam, a to tak horlivě, že jsme pak nevěděli kudy kam, ale nikde nic. Tak jsme zašli, že jsme nevěděli, kterou stranou naši lidé se dále brali a kterou bychom se dali za nimi. A čím jsme více hledali, tím jsme více bloudili. Milé děti, tenkráté nám bylo úzko, ne že bychom se šelem nebo zlých lidí báli, ale žízně a unavení. Byli jsme žízní a dlouhým hledáním všicci zmořeni a s hrůzou nám připadalo, že tu někde vysílení klesneme a bez pomoci zajdeme.«

»Byli by vás hledali,« mínil Václav.

»Zajisté, ale kdož ví, zdaliž by nás včas našli v té nekonečné lesní pustině?«

»A co jste dělali?«

»Pak jsme již jen nějakou pěšinku hledali, abychom se dostali k lidskému bydlu nějakému, a volali jsme, křičeli, houkali do lesa, česky, španihelsky, ale pořád nic. Les byl jako zakletý, a již se stmívalo. Hlasy naše zanikly v něm neslyšány. Již jsme unavením zmožení sklesli pod košatý, starý dub do mechu, nemohouce již ani volat. I modlili jsme se. Vtom zaslechli jsme pojednou zpěv. Někdo v lese zpíval, vážně a pěkně, jako kněží na hodinkách v klášteře. A hlas ten se přiblížil. I sebrali jsme všechny síly své a zahoukali, seč hrdla naše byla. A byli jsme vyslyšáni. Neboť po chvíli prodral se na naše volání houštinou k nám nějaký mnich. Jak jsme se zaradovali! Ten se nás ujal, zavedl nás nejprve ke studánce, o níž věděl, a pak na cestičku, jež naštěstí vedla na silnici, kterou se brali naši krajané. Rozumí se, že jsme tomu hodnému mnichu jak náleží upřímně poděkovali. Za šera stihli jsme pana Lva a všechny své krajany, kteří se již o nás strachovali a nás netrpělivě očekávali.

Po mnohých trampotách a nesnázích dostali jsme se do města, jež slove Segovia. Rozkládá se na výšině, která na jedné straně, zrovna pod samým hradem královským, má srázné, příkré svahy jako stěny a pod nimi teče řeka.

Hned nazejtří odebrali jsme se do Alkazaru čili do toho hradu královského. Všechny najednou nás tam nepustili, ale vždycky po pěti.«

»Proč to?« ptal se Jaroslav.

»Byl nás přece slušný houfec a toho válečného času byli příliš opatrní a bezpochyby nám nevěřili. Bylyť také královské poklady v tom hradě uschovány. Tu krásu, milé děti, bych vám přál spatřit. Mnoho se mi již vytratilo z paměti, co jsem tam všechno přehlédl, ale podnes vidím nádherné komnaty a světnice zářící zlatem a stříbrem, vykládané krásné modrým lazurem a bělostným alabastrem, na div uměle vyřezávaným. Také dvě řady krásných sloupů byly z toho vzácného kamene a ve veliké síni královské spatřili jsme třicet čtyři sochy kastilských králů, jak jeden po druhém nastupoval, a všechny z ryzího zlata čistě řemeslně zhotovené. Každý z těch králů seděl na trůně, maje žezlo i říšské jablko v rukou.«

»Měli tolik zlata?« ptala se Lidunka.

»To bylo tak, má beruško: Každý král kastilský byl povinen tolik zlata zahospodařit za své vlády, jak on sám byl těžký. A z toho zlata pak, když umřel, zhotovili tu sochu.

A co jsme tam jiných vzácností, drahého náčiní, krásné zbraně a vzácných koberců spatřili, i dlaždičky z alabastru v komnatách! Nesnadno si všechno, milé děti pamatovat a ještě více nesnadno to vše vypovědět.«

Tu se starý vladyka zamlčel.

»Ty chceš už přestat?« zvolali oba chlapci.

»Chtěl bych. O tom, co mně právě připadlo, jakou měl pan Kolovrat Žehrovský nehodu, o tom bych vám pověděl až zítra.«

Ale jak se o panu Žehrovském Kolovratu zmínil, už chlapci nedali pokoje a Lidunka také prosila, takže starý vladyka, vnoučatům po vůli učiniv, dále vypravoval.

11.

»Ve městě Segovii odpočívali jsme tři dny. Pak opět na cestu se vydavše, dorazili jsme do města, jež slove Ulmetum. Tam přebývali Saracéni víry mohamedánské i křesťanské. Ale ani na ty, ani na ony si rád nevzpomínám. Kterí z nich byli horší, nesnadno mně říci. Zle se k nám zachovali. Však uslyšíte.

V tomto městě stihli jsme také kastilského krále i všechn jeho dvůr. Přijal nás poctivě, je pravda, ale přec to nebylo tak jako jinde, v Brabantě nebo ve Francouzích nebo i v englické zemi. Také dvořané a páni a všichni šlechtici, i takoví, že by se ani nejchudšímu zemanu u nás nevyrovnali, vedli si hrdě, příliš hrdě, ano pyšně. Mnohý takový šlechtic španihelský neměl nic než to, co na sobě, a meč svůj, a přec bradu vzhůru nesl, jako by byl nějaký pán korouhevný.

To nebyli ti dvorní páni a rytíři, jaké jsme shledali všude jinde, a zvláště v Brabantě a ve Francouzích. A jaký pán, takový krám, jak se říká. Lid obecný byl zlý, nehostinný a zle se k nám choval a urážel. Ale abych nezapomněl. Také jsme tam měli zvláštní setkání. Meškaltě

při dvoře královském princ z Viany, Gaston de Foix, jenž se měl stát krále navarským. Byl mladý, sličný muž a měl za manželku Majdalénu, dceru francouzského krále, onu, která již předtím byla zasnoubená nebožtíku našemu králi českému Ladislavovi a pro kterou již přibylo do Francouz velké poselstvo od nás, víte-li, jak jsem už vypravoval.

Mnoho ten princ jednal s panem Lvem a na Čechy a na našeho krále Jiříka se vyptával.

Pro naši poctivost a kratochvíli odbývány všeliké hry a zápasy, jak nařídil sám kastilský král. Při jedněch zápasech, kdy se shromáždilo velké množství šlechty a lidu, také tři biskupové tu byli, dal se pan Jan Kolovrat Žehrovský v zápas se španihelským rytířem, jenž byl pro svou sílu obecně na slovo brán. Byl sám člověk nevelký a napohled nepatrný. Ani jsme věřit nechtěli, toho že ještě nikdo, ani nejsilnější, nepřemohl. Viděli jsme, jak se Španihelové posměšně usmívali, když pan Jan, jako Žehrovský, se proti němu postavil.«

Panicové se také usmívali, a jsouce jisti, že uslyší o vítězství svého hrdiny zalíbeného, mnuli si ruce.

»Na dané znamení,« pokračoval starý vladyka, »vzali se oba do křížku. Žehrovský chytil Španihela za ramena a sevřev ho jako kleštěmi, zatlačil ho asi dva kroky k nedaleké zdi a tu ho přitiskl na lavičku, takže Španihel chtěj nechtěj musil naráz usednouti. Když se marně namáhal vymknouti se panu Žehrovskému a silně kopal, pan Žehrovský přitiskl více, až se Španihel svalil na zem. A tu si náš hrdina na něj sedl na znamení, že zvítězil.«

Panicové tleskali radostí a Václav zvolal:

»Což ti hrdí Španihelové? Co tomu říkali?«

»Byli jako zařezáni. Žasli nad silou Žehrovského a velice se mrzeli, že cizinec pokořil jejich siláka dosud nepřemoženého. Ani krále to valně netěšilo. Ačkoliv bylo již vlastně po zápase, poslal biskupy, o nichž jsem se zmínil, a několik rytířů k panu Lvovi, aby přiměli pana Žehrovského k novému zápasu. A tak se stalo.

My se radovali z vítězství svého krajana a těšili jsme se, že i podruhé pokoří hrdé Španihely. Byli bychom jim toho z té duše přáli, ale štěstí nám tentokráte nesvědčilo. Onen rytíř,

nepatrný postavou, již jednou přemožený, obořil se nyní na pana Žehrovského tak, že ho na zem povalil. Stalo se to statečnému pánu poprvé a naposled. Státi se to může každému zápasníku, jakož se i tomu Španihelu přihodilo. Bylo by nás to trochu mrzelo, a dost – ale my se tenkrát rozhněvali, rozzlobili. Musili. Jak pan Žehrovský totiž byl povalen, strhl se kolem nesmírný křik a jásot. Prve, když se statečnému pánu ještě posmívali, jemu i nám. To jako nejvíce obecný lid, měšťané a pak všeliká chasa na potkání, až to samého krále i lepší dvořany jeho mrzelo.

Kdekoliv někoho z nás Čechů pak na ulici potkali, již si na něj ukazovali, posmívali se mu, ano na některé i plili a kamením po nich házeli. Rozkaz královský nic nezmohl a již jsme viděli, že bude nutno nám samým se brániti. Pan Kolovrat Žehrovský chodil jako mračno. Hnětlo jej, že byl poražen, ale ještě více, jak s námi nakládali.

Tu jednou v naší hospodě jakýsi Španihel, sedě v koutě u vína, tak se osmělil, že začal o nás Čechích potupně mluvit. Náhodou tu byl pan Žehrovský, on sám. Něco z té hanebné řeči Španihelovy vyrozuměv, ihned k němu šel a nemeškaje, vyťal chvástavému Španihelu takový políček, až zavravoral. A vtom pan Žehrovský, chytiv ho za sukni na hřbetě, vynesl ho jako štěně ven a na ulici vyhodil.

Co z toho pošlo! Nežli hodina minula, přichvátali někteří naši známí a ptali se, co se děje, že ten Španihel bouří proti nám všechno město. Vtom už bylo slyšet hluk a křik blížícího se zástupu. Byla to všeliká chasa, ale ozbrojená a rozzuřená, a hnala se přímo na naši hospodu. Naštěstí byli jsme tam všichni Čechové, žádný z nás v městě se neomeškal.

Pan Lev dal zavřítí a zatarasiti vrata, jakož i okna a jen jsme si nechali proliny ke střílení. Pan Žehrovský nás pěkně rozdělil, sám se postavil na nejhorší místo nad vrata, aby je hájil. Té chátvy španihelské bylo přes čtyři sta. Rojili se před hospodou jako hladoví vlci, osmahlí, blýskající očima, křičíce na nás, tupíce nás. Pak přitáhli žebříky a trám veliký, aby jím jako beranem vypáčili vrata. Nezbylo než brániti se, když nás, hosty, nevzal nikdo pod ochranu. Ta chasa zběsilá více křičela, nežli měla statečnosti. Jak jsme do nich střílili a několik se jich svalilo na zemi, ostatní couvali, až pak hrozně lomozíce ustoupili. Kleli, hrozili nám a přísahali, že se nám pomstí. Za drahnou chvíli přihnali se opět u větších ještě počtu a znova jali se útočiti. My se bránili, seč jsme byli, a také tento druhý útok jsme odrazili. Než jich bylo

několik set a nás málo; nadto pak nebyli jsme zavřeni v nějaké tvrzi pevné nebo na hradě s příkopy a násy, ale v chatrné hospodě, kdež jsme se udržeti nemohli.

Již vrata vypáčili při třetím útoku, již valili se do stavení, vtom se náhle zarazili a zase ven tlačili, kdež se strhl strašlivý křik. Přiharcovala znenadání tlupa královských jezdců a ti s naší pomocí chátro pak rozehnali.

Tak nás na tu chvíli vytrhli z nebezpečství. Sami pak nás varovali, abychom neotáleli, že je všechno obyvatelstvo rozvášněno, že by mohl nastat nový a nebezpečnější boj, ve kterém by nám třeba ani sám král nemohl pomoci.

I rozhodl se pan Lev, že hned se vydáme na cestu. Šel se rozloučit s králem, my pak se připravovali a všechno na cestu chystali. Pan Jan Žehrovský se nehorázně zlobil, jaká to prokletá země, kde není žádné kázně a hostinnosti, a to ho nejvíce hnětlo, že ta chasa cikánská, jak říkal osmahlým Španihelům, bude se ještě chlubit, jak nás zkrotili. Nebylo však nic naplat. Ráno před slunce východem ještě za šera opustili jsme prožluklé město Olmedo a zamířili do Salamanky.«

»To jste byli již blízko na konci světa?« tázala se Lidunka.

»Milá zlatá, měli jsme tam k němu ještě drahý kus, ale přece jsme se mu přiblížili valně.«

»To jste zase domů zamířili, když pan Lev již mluvil s králem kastilským,« mínil Jaroslav.

»Domů jsme, brachu milý, ještě mířit nemohli, neboť pan Lev chtěl ještě jednat s králem portugalským. A tak jsme do portugalské země ubírali. Bylo by nám ovšem milejší bývalo, kdybychom byli na cestě k domovu, neboť nejednomu z nás, a mně také, se časem silně zastesklo, zvláště ve španihelské zemi, kde jsme tolik zkusili. Ale abych nezapomněl, milé děti. Nežli jsme se dostali na portugalské hranice, ano nežli jsem přijeli do Salamanky, udála se nám cestou zvláštní, neobyčejná příhoda. Bylo to mezi tím prožluklým městem Olmedem a Salamankou. Než o tom až zítra. Dnes se již připozdilo.«

Panicové i Lidunka, jejichž zvědavost děd podráždil, byli by nejraději ještě zůstali a poslouchali. Tentokrát však jejich prosba nic nevydala a dědeček na jejich naléhání odvětil, usmívaje se:

»Až zítra, broučkové, až zítra. Krotíte svou zvědavost, cvičte se v tom. Zítra bude vás ještě více těšiti.«

12.

Když příštího dne za prvního soumraku starý vladyka Mezihorský usedl do křesla poblíže krbu, jehož oheň mile hřál a šerou jizbu osvětlil mlhavou září, snášeli panicové i Lidunka o překot své stoličky bez lenochu a usadili se na nich u nohou dědových.

Starý pan Šašek Mezihorský, těše se z jejich dychtivosti, pravil: »Milé děti, prve nežli vypovím podivnou tu příhodu, jak jsem vám včera slíbil, poslechněte něco málo o něčem jiném, abyste pak mému vypravování jak náleží porozuměli. Před šedesáti lety, když jsem byl ještě malým chlapcem, byly v Uhrách také boje o královskou korunu. Hlásil se o ni také český král Ladislav Pohrobek, však jsem se již o něm také zmínil, a polský Vladislav. Ladislav byl ještě pacholátko a bojovali za něj namnoze sami Čechové s panem Jiskrou z Brandýsa. Ten mu hájil severní Uhry. V ostatních Uhrách vládl Vladislav, Polák rodem, jenž umluviv načas příměří s Janem Jiskrou z Brandýsa, vypravil se proti Turkům. Nejprve nad nimi znamenitě zvítězil; v jeho vojsku sloužilo také dosti Čechů. Turci sami žádali za mír; i byl umluven a přísahou královou utvrzen. Než král Vladislav, zanedlouho přísahu tu zrušiv, vypravil se nanovo proti Turkům, byl však u Varny, až u Černého moře někde, na hlavu poražen, on pak sám zmizel v boji beze stopy.

Dlouho nechtěli v Uhrách a v Polsku ani uvěřit, že by byl zahynul. Mnoho se vypravovalo, že útekem vyvázl nebo že se dostal do otroctví. A na toho nešťastného krále uherského Vladislava Varnanského vzpomněli jsme si daleko ve Španihelích, jak jsem děl, když jsme putovali z Olmeda do Salamanky.«

»Byl tam snad nějaký bojovník, jenž ho znal, s nímž jste se smluvili jako s tím rytířem?«
mínil Václav.

»S tím v Burgosu, míníš? Nikoliv, milý synku. Z Olmeda jsme přijeli nejprve do města Mediny, odtud do jakéhosi městečka, jméno jsem už zapomněl, a tam nám vypravovali, že nedaleko odtud poblíže nějaké vesnice živ je poustevník, jenž někdy byl králem. Toť se ví, že jsme se tomu divili nemálo. Pan Lev zevrubně se na všechno vyptával, a tu mu vypravovali, že z bitvy uniknuv do světa, až sem do těchto končin se vydal, aby tu daleko od své vlasti těžko se kál, protože dopustiv se křivé přísahy, způsobil tím království svému a tisícům nevinných lidí mnoho hoře, utrpení i záhuby.

Pan Lev žasl a my s ním, neb to vše se shodovalo s osudem krále Vladislava. To bylo, milé děti, tenkrát, když jsme meškali v tom španihelském městečku, ve dvaadvacátém roce po oné nešťastné bitvě u Varny. Co do času mohl to býti král Vladislav, jen shodne-li se vše jinak, tak jsme pomýšleli. Pan Lev byl velice žádostiv, aby spatřil toho tajemného poustevníka. Chtěltě se předsvědčiti, je-li co na tom vypravování pravdivého.

I vypravili jsme se na jeho rozkaz do té vesnice, poblíže které žil ten královský poustevník. Když jsme tam dojeli, poručil pan Lev družině a veškeré čeledi, aby jela napřed do Salamanky, a jen si nechal u sebe pana Jana, jako Kolovrata Žehrovského, Frodnara, onoho brabantského hlasatele a nyní našeho tlumočnicka, mne a jakéhosi poutníka Poláka.«

»O tom jsi nic nevypravoval,« mínil Jaroslav.

»Nebylo také co. Polský tento poutník přidal se k nám, když jsme ho dojeli za Olmedem městem. Putoval do Kompostelly. Byl rád, že jsme ho přijali, nebo jsme byli jako krajané. On mluvil polsky, my česky a dobře jsme si rozuměli. Byl hodný a pobožný člověk. Toho pan Lev proto nechal nyní také u sebe, aby mu, když král Vladislav byl rodem Polák, pomohl pátrati.

Jeskyně poustevníkova, ke které jsme se chtěli vydati, ovšemže pěšky, byla v pustině, vysoko v kopcích mezi skálami. Pan Lev najal průvodčího, jenž by nás tam zavedl. Ten však řekl, že cesta naše bude asi marná, nebo že poustevník návštěv rád nemá, a protože od poustevny vidí daleko do kraje, že pokaždé se schová, zhlédne-li někoho k poustevně stoupajícího.

Tu pan Lev najal ještě jednoho z té vesnice (před vesničany poustevník neprchal) a toho vyslal napřed nahoru, aby poustevníka v poustevně zdržel tak dlouho, dokavad bychom my tam nepřišli. Tak se stalo. I stoupali jsme kamenitou stezkou vzhůru do stráně, nejprve vyprahlým suchopárem a pak lesem. Unavili jsme se jak náleží, nežli jsme se nahoru dostali. I stanuli jsme na neveliké planince a zanedlouho jsme došli k nepatrné chaloupce u skály. To byla poustevna. Poustevník stanul právě mezi dveřmi, když jsme se přiblížili.«

»Jak vypadal?« ptali se vnukové vladykovi.

»Byl muž slušně vysoký, osmahlé tváře, černých vlasů, ale dlouhou bradu měl bílou jako sníh.«

»To vypadal tuze staře,« mínil Václav.

»Skoro jako sedmdesátník.«

»A jak král Vladislav?« ptal se nanovo Václav.

»Tomu, jak pan Lev už dole vypočetl, bylo by tenkrátě dobrých čtyřicet let, nebo když bojoval u Varny, bylo mu něco přes dvacet let. Ale to pana Lva nemátlo, že spatřil muže zdánlivě mnohem staršího. Utrpením, zármutkem a přísným životem člověk naoko zestará a vypadá starší, nežli je. Druhdy lidem dosti mladým zbělejí vlasy a vousy před časem.«

»A jak byl oblečen?« ptala se Lidunka. »Měl na sobě dlouhou popelavou sukni a pod ní žíněnou košili. Dobře jsem ji postřehl, třebaže se snažil, aby ji ukryl. Jak stanul ve dveřích, pozdravili jsme jej a pan Lev nařídil tlumočnickovi, aby se ho otázal, kde je zrozen a jakého je národa.

,Což záleží na tom pánu tvému, aby zvěděl, odkud přicházím?‘

Pak pan Lev promluvil sám nejprve česky, pak latinsky, ale poustevník neodpověděl. Polský poutník stál po všechnu tu dobu nehnutě a z poustevníka očí nespustil. Tu pojednou se obrátiv, prosil pana Lva, aby poustevník zul střevíce. ‚A nač?‘ otázal se pan Lev, žasna jako

my. ‚Dle toho poznáme jej nejlépe,‘ odvětil Polák. ‚Má-li na každé noze po šesti prstech, pak je to on, náš nešťastný, milý král!‘

I žádal pan Lev poustevníka, aby se zul, což on učiniti se zdráhal. Nicméně posléze povolil. Jak jsme upřeně na něj hleděli, když stěvíce sdělával! A hle – zul jeden a na noze – prstů šest! Zul druhý a na té noze také šest prstů!

Žasli jsme velice a polský poutník, nemoha se již přemoci, padl na kolena, a objímaje nohy poustevníkovy, volal:

‚Tys to, tys opravdu náš nešťastný Vladislav král!‘

Poustevník byl zaražen, a shýbaje se pravil k poutníkovi, aby vstal, že nesluší se, aby před ním klečel.

‚Jsemť hříšný člověk,‘ pravil poustevník, ‚jenž pro mnohé své hříchy odebral se do této pouště, aby se tu kál, a jenž boha ustavičně prosí, aby jej sílil a v tom úmyslu zachoval.‘

To mluvil, velice jsa dojat, hlasem se třesoucím. a již se rozplakal, a zakrýváje si tvář svou, odešel rychle do poustevny.«

Starý vladyka se zamlčel. Posluchači na okamžik také ani nehlesli, ale pak jako jedním hlasem se ptali, jak bylo dále, zdaliž snad přece se poustevník přiznal.

»My ho již nespátřili,« odvětil děd, »neboť zadními dvířky ušel ven do skal, a my vědouce, že bychom se ho nedočkali, vrátili jsme se opět do vesnice. Ale ten polský poutník cestou se zařikal, že to byl opravdu král Vladislav, neboť měl šest prstů na každé noze, a pak si také jeho podobu pamatoval, neboť jej byl zamlada viděl, a ne prý jednou.

Dlouho jsme, milé děti, o tajemném poustevníkovi rozmlouvali a sem tam uvažovali, ale jistého nic jsme se nedopátrali. Zůstalo vše a zůstane asi navěky tajemstvím, byl-li ten poustevník král Vladislav.«

»Já bych myslila, že byl,« pravila Lidunka zhluboka povzdechnuvši. Jaroslav s ní souhlasil. Václav však zvolal: »A já zase, že ne!«

»A proč?« ptali se všichni.

»Proto: Kdybych já byl třeba českým králem a stalo se mně jako králi Vladislavovi a já žil dvacet let v cizině, v poušti, a kdyby najednou znenadání přišli krajané a promluvili na mne česky a mluvili o Čechách, já bych snad také plakal, ale vykřikl bych radostí a výskl bych si.«

Starý vladyka za této řeči mile a spokojeně se usmíval a pak pravil:

»Byl-li ten poustevník král Vladislav, kdož ví, proč tak jednal. Ale to se mi líbí, že máš svou mateřskou řeč tak rád, i svou vlast. Tu lásku si zachovej a vy všichni po všechen život. Nebo není nad řeč vlastní, nám přirozenou, a nad rodnou zemi, věřte, neboť viděl jsem a poznal drahý kus světa i to, co je cizina a co vlast.

A nyní abych dopověděl. Když jsme se vrátili z poustevny, jeli jsme dále silnicí do Salamanky, kamž jsme šťastně dorazili. Pěkné město, výstavné, plno krásných kostelů, ale nejvíce jsme se divili vysokému učenému tamějšímu, všude na slovo branému. V Praze je dosti studentů, ale to nic není proti valnému jich počtu v Salamance. Tam žáky a studenty vše se hemží. Mnoho slavných a učených mistrů a doktorů tam měli, kvůli nimž právě se studenti zdaleka široka hrnuli do toho města. Ze Salamanky jeli jsme na půlnoc a pak k západu, až jsme přibyli k veliké řece. Přes tu nás přepravili. Trvalo však dlouho, neboť na pramici nevešlo se více nežli dva lidé a nanejvýše dva koně. Když jsme se tak šťastně přeplavili na druhý břeh, stáli jsme již na půdě království portugalského.

Zpočátku se nám mile cestovalo; zanedlouho však nastaly takové svízele, že nebyly menší než ty, jež vytrpěli jsme v zemi kastilské. Brali jsme se divokými horami, strmými stezkami, takže jsme sotva dostali koně nahoru, sami pěšky se namáhající; často byli jsme v nebezpečství nad hlubokými propastmi, v nichž dole divoké bystřiny horské šuměly a se pěnily. Ty byly po jedné straně, po druhé pak strměly srázné stěny skalní, zanikající ve výši v oblacích.

Byla tu také zvláštní podívaná na divoké stromy neznámé a nevidané, z nichž jeden měl pěkné listí, zvláště po dešti libě vonící. Mnoho nesnáze i nebezpečství byly také pro četné

hady jedovaté, štíry a divné ještěrky, kterouž havětí všecko se v těch končinách jen hemžilo. Ještě dobře že jsme měli od domácích lidí takový dryák, tím když jsme ránu, již hadí zub způsobil, natřeli, minulo nebezpečenství a jistě se každý pozdravil.

Posléze jsme i ty zlezli a po krkolomných stezkách dostali jsme se na dolinu, prošedše na svazích krásnými lesy kaštanovými. Na dole nám pak bylo jako v ráji. Tytam všechny svízele; cesty byly hrubě pohodlnější, krajina kolem krásná a úrodná, ovocného stromoví, mandlí, fiků, řeckého vína. Příjemná ta cesta netrvala ovšem dlouho a dostali jsme se zase do končin hornatých; než nejhorší jsme již přestáli, a tak za několik dní přibyli jsme do města Bragy.«

»Je-li to město královské?« ptal se Jaroslav.

»Není, ale toho času, když jsme tam přijeli, meškal tam portugalský král; Alfons se jmenoval a byl toho jména pátý. Ach, toho sličného města! Jaké mělo krásné okolí, všecko kolem samý vonný keř a vinohrad, samý strom, samá zeleň a v té zeleni plály pomeranče, limony a jablka granátová. A město samo jak bylo pěkné! Hradby a bašty nebylo téměř ani vidět pro samý břečťan, jenž je hustě porůstaje zakrýval jako tmavě zelený koberec.

Král přijal pana Lva i nás všechny nadmíru laskavé, choval se k nám přátelsky a pan Lev jistěže u něho jak náleží dobře pochodil. Jen jedno se nám na tom králi nelíbilo. Každého roku totiž přeplavil se s vojskem do Afriky, tam přepadl nějaký kraj, vydrancoval ho a pokaždé na tisíce zajatců odtud přivedl.«

»Vojínů?« ptal se Václav.

»Také, ale ještě více nevojínů, mládenců, žen i dětí. Ty rozvezli do portugalských přístavů a tam byli do otroctví prodáni.«

Panicové a Lidunka žasli.

»Vždyť to byl přece křesťanský král!« zvolal Jaroslav.

»A děti také prodávali?«

»Chlapce také?« tak se najednou ptali Liduška i Václav.

»Žel, milé děti, že to činil křesťanský král! A chlapce prodávali. Za takové, jako jste vy, platilo se dvanáct až třinácte zlatých, za dospělejší ještě více. A což nejsmutnějšího bylo, že malé děti brali matkám, matky do ciziny prodali, děti pak dány na rozkaz králův do města na opatrování. Teprve když dítky ty povyroستly, prodány také. Z toho měl král veliké důchody a bohatství.«

Mezihorší panicové a jejich sestřička trnuli; jmenovitě na tváři Liduščině bylo znát hluboký soucit s nebohými.

Děd pomlčel, za chvíli však pokračoval:

»Byla, milé děti, věru žalostná podívaná na trhu na otroky z mouřenínské země, jak s nimi hrubě nakládali, jak je od sebe, příbuzné a známé, začastné děti od rodičů odlučovali, jak nebožáci naříkali, ano se i bránili, ovšem nadarmo, ledaže za to mnoho ran dostali. Také jsem tam viděl otroky s omalovanými vousy, a to takovou barvou, že ji nebylo možno ani smýti, ani smazati.«

Vnoučata se ptala, proč to bylo. I vysvětlil starý vladyka: »To byli otroci proto tak znamenání, aby každý věděl, že přijali víru křesťanskou. Ti za to nesměli do ciziny být prodáni, zůstali vždycky v zemi a měli se lépe. Sedm dnů jsme v tom městě pobýli a jinak se dobře měli. Osmého dne šli jsme se s králem rozloučit a tu on řekl panu Lvovi, že ví o něm, jakého je vznešeného rodu, a pročez že by ho rád uctil, aby si tedy řekl, čeho by si na památku přál.

Pan Lev, nemoha takové nabídnutí zamítnouti, vyžádal si dva otroky.«

Posluchači starého vladyky byli překvapeni, ano zklamáni. Bylo zřejmo, že se jim volba páně Lvova valně nelíbila, a Václav přímo řekl, to že by on neudělal, aby takové ubohé lidi zaváděl.

»Považ avšak,« odvětil děd, »proč to pan Lev učinil. Ti otroci byli by se tak jako tak dostali do ciziny a bůh milý ví kam, a třeba by se tam měli tuze zle. U pana Lva však stali se jen služebníky, a ne otroky, jakmile se stali jeho majetkem. Tak tedy, abych dopověděl. Když pan

Lev přání své oznámil, dal se král do smíchu, cože si český pán tak nepatrné věci přeje. I dal panu Lvu dva otroky a přidal sám hned ještě opici, řka žertem, že otroci i opice jsou zajisté v Čechách velmi vzácní.«

»A přivezli jste je do Čech?«

»Jak vypadali?«

»A což ta opička?« ptali se panicové a Liduška jeden přes druhého.

»Jeden z těch otroků,« odpovídal starý vladyka, »byl pravý mouřenín, černý jako kopt a lesklý, blýsknavých očí, velikých rtů a kudrnatých vlasů. Ten druhý byl více nám podoben, ale hrubě osmahlý, hnědý, skoro až do černa. Toho jsme do Čech nedovezli. Zemřel nám cestou a myslím, že samou tesknoutou. Ten druhý mouřenín vydržel a pan Lev jej pak daroval s jinými dary svému švagrovi, nebožtíku králi Jiřímu, slavné paměti.«

»A opička?« ptala se nanovo Liduška.

»Ta, má kočičko, dostala se na blatenský hrad do hrubé veliké klece. Přivezlť pan Lev rozumné to zvířátko pro radost svému synkovi, nynějšímu nejvyššímu sudímu v našem království, panu Zdeňku Lvovi z Rožmitálu a na Blatné.«

Liduška i panicové měli ještě různé otázky stran tohoto u nás tak neobyčejného zvířete, a když je starý vladyka všechny, jak mohl a uměl, zodpověděl, pokračoval ve svém vypravování:

»Když jsme se ode dvora královského navrátili do své hospody, když měli již všechno na odjezd připraveno, nemálo nás a nejvíce pana Lva překvapilo, co jsme shledali. Čekaliť tam na našeho pána nejen oba otroci s opicí, ale také dva překrásní koně ceny veliké, které portugalský král k vyžádanému daru ještě přidal. Když pak pan Lev chtěl na hospodě za sebe a za nás platit, řekli mu, že všechna útrata je vyrovnána, že Jeho Milost královská všechno sám dal zapraviti. Tak jsme z toho krásného města Bragy vytrhli a dali se na půlnoc. Dorazili jsme pak k řece jménem Minho, přes kterou když jsme se přeplavili, stanuli jsme zase na půdě

španihelské, a to v krajině, jež slove Gallicia. Tam je to slavné poutnické místo Kompostella. Za tím městem pak jsme už dorazili až –« Vladyka se usmál a zamlčel.

»Až na konec světa,« vpadli panicové najednou.

»Ano,« odvětil děd, »poněvadž však vypravování o tom bych dnešního večera neskončil, počkáme do zítřka.«

Panicové i Liduška to neradi slyšeli a začali děda prosit, aby dále vypravoval. Než když jim otec připomenul, že je dědeček unaven, umkli a těšili se na zejtrí, jak bude o tom konci světa.

13.

Příštího dne, bylo v neděli odpoledně po nešporách, sesedla se opět vladycká rodina na tvrzi mezihorské kolem bělovlasého děda. Venku se slunce nachylovalo k obzoru; mrzlo, bylo ticho, ani větříček se nehnul, ani hlásek se neozval. Starý Šašek Mezihorský, pohladiv si bílé kníry a přelétnuv zrakem své milé posluchačstvo, panice i Lidku, jejichž zraky dychtivě utkvěly na jeho rtech, usmál se a začal:

»Tedy abych dopověděl; mířili jsme k Sv. Jakubu do Kompostelly, slavného poutnického místa, kam chodívají poutníci ze všeho téměř světa křesťanského. Však se dobře pamatuji, bylo zrovna v úterý ve svátek Nanebevzetí Panny Marie, kdy jsme k tomuto městu dojížděli. Na půl míle kolem něho bylo osm velikých klášterů, jejichž vysoké věže již zdaleka bylo viděti. Město samo mělo parkán a hradební zeď se čtyřhrannými baštami. To všecko bylo břečťanem porostlo jako ve městě Braze, ale co tu zvláštního bylo, že ze zdí rostlo také mezi břečťanem nesmírné množství žlutých fialek, které všechno povětří naplňovaly líbeznou vůní, zvláště když větřík zavál.

V městě šli jsme především podívat se do chrámu svatého Jakuba, kterýž tu dle obecné víry odpočívá. Kostel byl velmi veliký, se čtyřmi kulatými věžemi a s dvěma čtyřhrannými, vnitř však hrubě temný. Mnoho památných věcí nám tam ukázali, a to ještě si vzpomínám, že nás do kostela teprve pustili, když jsme zuli střevíce a škorně své.

V městě Kompostelle dlouho jsme se nezdrželi. Odtud zrovna jsme namířili –«

»Na konec světa,« vpadli panicové.

»Ano. Brali jsme se na západ krajinou lesnatou, až jevše dobře půl dne, dostali jsme se na mořské pobřeží. Bylo skalnaté, divoké a mořské vlny, strašně hučice a pěnice se, bily do těch skal a vysoko stříkaly. Daleko široko ozýval se jejich hlas jakoby bouře nějaké. Na jednu z těch skal z moře trčících jsme se dlouho dívali. Podobaláť se korábu a bylo na něm znát i kormidlo a zlomený stožár; menší skály na ní vypadaly jako plavci. Pověst o ní v okolí vypravovala, že ta skála není obyčejná skála, ale že to loď, jež se vším všudy zkameněla. Nyní stála nehnutě a všechno na ní: kormidlo, plavci, a jen mořské vlny šlehaly do jejích boků, hučice jako hrom, ustavičně, bez umdlení.

Kolikráte jsem se ještě po zkamenělém korábu ohlédl, až jiné skály a balvany mně ho pak zaclonily. Tak jsme pořád před se jeli po kraji moře krajinou divokou, velmi skalnatou. Bylo smutno v té pustině a tím smutněji, že se nebe všechno zaklopilo a že černé mraky hnaly se nízko přes skály a přes moře.

Pojednou zahlédli jsme na kopci výstavný kostel, jehož zdi se do daleka bělaly. Pod tímto kostelem na samém pobřeží mořském byla ves a ta slula jako ten kostel na vrchu Stella obscura. To byl ten nejzazší konec světa. Ani sobě neodpočinuvše, vyšli jsme k moři, a tu stanuvše na vysoké skále do moře trčící, hleděli jsme před se na nekonečnou, široširou pláň vodní. Jak jsem řekl, mračna se hnala nám nad hlavami dále k západu přes moře, jež se prudce dmulo. Kdybychom byli dosud nevím jak veselí, v tu chvíli byl by nás každého přešel všechen smích a všechna veselost. Všichni jsme se tak zahleděli a zamyslili nad vlnobitím nekonečného moře, zvláště když stařeček jakýsi ze vsi nám skrze tlumočnicka pověděl, na moře ukázav:

,Tuto je konec pevné země, konec světa, neboť dále není nic nežli moře a jen moře, kteréhož kde je konec, bůh milý sám toliko ví.‘

Pak nám ten stařeček vypravoval podivnou pohádku o smělých plavcích, kteří nevěřili, že tu je konec všemu, a kteří přes nekonečné to moře se pustili myslíce, že za ním uhodí na nějakou

zemi. Jeden portugalský král sám je k tomu měl a vypravil tři lodi vším dobře na čtyři léta opatřené. Ty vypluly, jak ten staroušek vypravoval, od jejich pobřeží a sám se dobře na to pamatoval. Plavci na těch lodích byl samý mladý a zdravý lid; s nimi jelo také několik písařů, aby všechno cestou jak náleží zapsali a zaznamenali, cokoliv by se jim přihodilo nebo co by obzvláštního uviděli. Tak ty tři lodi spánembohem odtud vyjely a dlouho se za nimi lidé dívali z pobřeží; ten staroušek, jenž nám to vypravoval, tenkrátě prý s povzdechem řekl, že je vidí naposled, že se vícekrátě nevrátí.

I minul rok, a po lodích ani památky. Minulo čtvrt i půl léta, druhý rok docházel, a marně vyhlížel k moři, jedou-li ony tři lodi. Moře bylo pusté, prázdné. Až tu třetího roku přijela loď, ale ne sem, odkud vyjeli, ale k hlavnímu městu Lisabonu. Loď ta měla divné plavce, samé šedivé, přepadlé, ustarané, zrovna samé starce. I ptali se jich, kdo jsou a odkud přijíždějí.

Řekli, že jsou z těch, kdož přede dvěma roky vypluli, aby ohledali, kde je konec moře západního, a je-li v něm ještě nějaká země.

Ale nikdo nechtěl věřit, a to proto, že ti, kteří za tím účelem vyjeli, byl samý mladý a zdravý lid, kdežto tito byli jako sešlí starci. Ba dokonce si lidé o nich mysli, že to jsou mořští loupežníci, kteří tamty lodi přepadli, plavce zabili a lodi jejich se zmocnili. Ale když vše pověděli, když příbuzným se prokázali a vše o odjezdu těch mladých věděli, uvěřili jim. Přivedli je ke králi, jenž se jich otázel, proč se na jedné lodi navrátili, kdeže jsou ostatní dvě, a vykonali-li vše, jak jim nařídil. A tu takovouto podali zprávu:

Když z Finisterre se vypravili, měli po pět měsíců nejkrásnější plavbu. Nebylo ani velkých bouří a ani hrozného vlnobití, ani děsivé tišiny mořské a příznivý vítr vál ustavičně.

Než pojednou, bylo počátkem šestého měsíce plavby té cesty, dostali se do tmavých končin, kdež bylo nevolno a smutno. V těch dvě neděle pobýli, sem tam se plavíce, aby našli nějakou pevnou zemi. Posléze zahlédli ostrov, u něhož pak spustili kotvy. Ostrov ten byl zděli tři mil mořských a skoro také tak široký. Tři hodiny se jím procházeli, než nespátřili ani človíčka. Leč stop lidských bylo tu dosti a rozmanitých. Přišli také k lidským obydlím, kolem nichž zelenaly se překrásné sady a zahrady; v domech pak zhlédli tolik věcí od zlata a stříbra ryzího, že až strnuli, a rozumí se, že po něm zatoužili a že již někteří po něm žádostivě sahal. Než

společnou úradou bylo ustanoveno, aby se nikdo zlata ani nedotýkal. Činili tak z opatrnosti, nevědouce, čí je a v jaké zemi se octli.

Pak odebrali se opět na palubu, lidské duše nepotkavše, a vyzdvihli kotvy. Pak se plavili okolním poklidným mořem po nějaký čas, až pojednou se dostali do temných, hrozivých vod. I nebe nad nimi bylo ustavičně zataženo a moře, třebaže nedul žádný bouřlivý vítr, dmulo se v těch končinách jako divé. Dále před nimi kupily se nebetyčné vlny; divný hlas jejich jako hřímání i řev, omamující hukot a syčení, jak jedena přes druhou se hrnuly, naplňovaly všechno povětří. Na všechny padla v těch místech nevýslovná úzkost. I jednali o tom, co činit, mají-li se do hrůzy pustit a dále plout, nebo hned se vrátit. Plavci dvou lodí rozhodli se posléze, že pustí do toho vlnobití, za ním že bude zajisté rozkošná země.

Plavci však na třetí lodi ustanovili se, že se tam nepustí, že však spustí kotvy a zůstanou před tím rozzuřeným, nevídaným vlnobitím a že počkají ty čtyři dny, jak si jejich smělí druhové vyžádali. Tak se stalo. Všichni se vespolek vážně rozloučili, neboť dobře věděli, že tu běží o hrdlo. Smělé ty dvě lodi, naposled na pozdravení vystřelivše, zamířily zrovna do té divoké spousty vodní, kdež se vlny kupily a zase kácely a válely jak zuřivé šelmy vespolek se potírající. Druhové jejich úzkostně hleděli za loďmi, jež mezi bouřlivými vlnami záhy zanikaly jako mezi horami. Lodi zanikaly a marně na ně čekali den, druhý, třetí. Když ani čtvrtého se neukázaly, tu druhové počali se naděje vzdávat. Než zůstali přec ještě a čekali pátý i šestý den, ano více. Když však ani šestnáctého dne po zmizelých nebylo ani potuchy, tu obrátili loď, míříce zpět k domovu. Smutně se ohlíželi po divném moři, jež zajisté pohltilo jejich odvážné druhy.

Cestou tam, pak za těch šestnácte dnů plných nejistoty, i na zpáteční cestě zkusili plavci mnoho běd a svízelů, zvláště strachu a nejistoty, takže jim z toho až vlasy prokvetly, tváře pohubly a povadly jako starcům. Co plavci vypravovali, to měli také zaznamenáno v lodních knihách. I uvěřil jim král a hojně je podaroval za jejich odvážlivost.«

»Tak tam, co jste vy, dědečku, přišli, přece nebyl konec světa,« zvolal pojednou Jaroslav.

»Tenkráté byl, milé děti, tenkráté všude říkali a věřili, že to skalnaté místo u moře, Stella obscura, je nejzazším na světě a že za ním nic není nežli pustopusté moře.«

»Ale ti plavci připluli k ostrovu plnému zlata,« bránil se Jaroslav.

»Ano, ale to byla jenom pověst, co jsem vám vypravoval. Něco pravdivého však na tom přece bylo, neboť asi třicet let po tom, co jsme my tam ve Španihelích na konci země meškali, vydalo se opět několik lodí na západ tím neznámým mořem a uhodily na pevnou zemi. A nyní tam ustavičně jezdí, jak slyšeti, a jsou tam prý za mořem mnohé ostrovy a země plné zlata, drahého kamení, divných lidí a zvířat i vzácného koření a léků.«

»Ano, plebán nám onehdy také o tom vypravoval.«

»Tak už tedy, milé děti, Stella obscura, čili jak také po latinsku říkají konci světa Finis terrae, není koncem světa; ale já ještě na něm byl,« dodal starý vladyka s úsměvem.

»A jak dále?« ptali se vnukové.

»Dále jsme tenkrát přece nemohli, když jsme byli na konci světa,« odvětil vesele děd a dodal:

»Když jsme tedy uviděli Kompostellu a za ní konec světa, navrátili jsme se opět do města Bragy, kdež jsme se byli s králem portugalským rozloučili. Když jsme tam přijeli podruhé, již tam nebyl, ani jeho dvůr. V polovici měsíce září byli jsme poté v městě Evoře, kdež jest krajina nad jiné krásná a úrodná. Tři měsíce po zasetí mají tam žně, víno pak se daří tak ohnivě, že se pije jen s vodou, a nikoliv čisté. Odtud z portugalské země zamířili jsme opět do Kastilie, kdež nás stihla zlá nehoda. Pan Burian ze Švamberka se nám náhle roznemohl. Bylo ještě štěstí, že jsme přijeli v ten čas k jednomu klášteru v horách, jenž slul Guadalupe. Byl velmi veliký jako nějaké městečko a množství poutníků se tam scházelo ze všech končin světa. V tom klášteře přijali pana Buriana do nemocnice a tam jsme ho musili nechat, poněvadž pan Lev nemohl tak dlouho čekat, až by se postavil.

Smutně se pan Burian s námi loučil hlavně proto, že musil sám v cizině zůstat, a nám ho bylo také líto, poněvadž jsme mu dobře neutišili. A také jsme se nemýlili; nebo pan Burian se více do Čech nevrátil. Zemřel tam v tom španělském klášteře. Škoda ho, byl to statečný pán, myslí udatné.

Odtud přibyli jsme do slavného města Toleda. Odtud přes Madrid do Zaragozy, kteréž bylo hlavní město Království aragonského. Tou cestou brali jsme se také krajinami, kdež přebývali Saraceni víry mohamedánské, a viděli jsme mnoho jejich kostelů velmi pěkně, ale divně stavěných, našim stavbám nikterak se nepodobajících.«

»A byli zlí?« ptala se Lidunka.

»Nebyli. Saraceni ve Španělech byli lid hodný a dělný; nezabývali se jako krajané jejich v Africe loupežním a jímáním křesťanů, ale hospodářstvím a řemesly. Dobře jsme s nimi vycházeli, i se židy, jichž mezi nimi žilo hojně; zato se nám zle dařilo, když jsme putovali dále ze Zaragozy a brali se krajinami křesťanskými.

Tam jsme ztratili pana Bořitu a tam bych já byl málem se dostal do otroctví nebo přišel o život –«

Starý vladyka se odmlčel, pobídnut však tázavými pohledy i hlasy svých vnoučat, jal se vypravovat o nehodě pana Bořity z Martinic i o své.

14.

»Jeli jsme krajinou ne hrubě úrodnou, místem pak pustinou, kdež se nic nedařilo nežli šalvěj a rozmarýna. Při cestě však jsme viděli sem tam stromy, jimž jsme se nemálo podivili. Bylyť to stromy jalovcové, černé i červené, jejichž koruny byly jako planých hruší a kmeny tak silný, že sotva je dva mužští objali. V sí a městeček v těch končinách valně nebylo, a kterými jsme jeli, všude přebývali mohamedáni, bílí Saraceni. Dobře jsme s nimi vycházeli, lépe nežli pak s křesťany v krajině Katalónii, do níž jsme přijeli z Aragonie.

Tam byl lid hrubě nevlídný a nehostinný; tam jsme také shledali velké množství hradů. Skoro na každém chlumu vypínal se nějaký. V té krajině katalónské stihla pana Bořitu z Martinic a mne ta nehoda, jak jsem napověděl.

Nocovali jsme v městečku, jež slove Martorell. Však bych si jinak sotva pamatoval jméno tohoto hnízda, kdybych byl opodál neocítil se v takovém nebezpečství. Z toho městečka vedla zlá cesta, která záhy se tak zúžila, že to byl jen úzký stezník, tak úzký, že jsme dva vedle sebe na koních jeti nemohli. Brali jsme se tedy jeden za druhým jako husy. Průvod byl, to si pomyslete, když jsme jeli na čtyřiceti koních, nepočítajíc v to soumary, mezky a koně nákladní, velmi dlouhý a vinul se jako had klikatou stezkou. Nalevo trčely nad námi vysoké a srázné skály jako ohromná zeď, vpravo pak rozkládaly se širé bařiny, docela neschůdné a velmi nebezpečné. Běda každému, kdo by zajel anebo zašel nebo spadl do těchto třasovisk. Jistě by živ nevyvázl a zhynul by bez pomoci. Však nám v tom městečku, když jsme tam byli na nocleh, dost vypravovali, co lidí v těch bařinách zahynulo a ještě více dobytka z okolí, když z pastvy prchnuv sem zaběhl.

A ještě jednu novinu, a tuze příjemnou a veselou, jsme tam v městečku slyšeli: že totiž na té stezce mezi skálami začasťe číhají mořští loupežníci, kteří lidi přepadají a s sebou na loď odvlékají, aby je někde daleko v tureckých zemích prodali do otroctví.«

»A kde měli loď, kdež ta cestička šla mezi skálami a bařinami?« ptal se Jaroslav.

»Lod' měli na pobřeží, k němuž od té cestičky nebylo daleko, sotva malá hodinka. Část těch loupežníků zůstala na lodi, ostatní vystoupivše pustili se krajinou, aby dospělé lidi přepadali nebo děti kradli a olupovali.«

»A nebáli jste se jich?« ptala se Lidunka úzkostně.

»Ani tak hrubě ne, poněvadž nás bylo, jak jsem už řekl, čtyřicet mužských. Komu by také napadlo, že by se na nás odvážili. Ale to jsme nepovážili, jaký to lstivý, zákeřný lid. Bylo na úsvitě, když jsme se z toho městečka vydali na cestu. Napřed jel pan Bořita z Martinic. byl nejprvnější a jel velmi rychle, takže byl pořád kus cesty před námi. Já jel jako obyčejně po boku pana Lva. Zanedlouho však musil jsme od něho. Ještě jsme byli na té širší cestě, ještě jsme se nedostali na uzounký stezník, když jsem si vzpomněl, že jsem nechal na hospodě novou svou dýku. Byla práce španělské, pravá saracénská, tuze krásná, jakou v Čechách bych jen za veliké peníze dostal. Nevím, jak se stalo, že jsem mohl na ni zapomenout. A tak oznámiv panu Lvovi, co se mně přihodilo, otočil jsem koně a zpátky do městečka.

Tam jsem se také chvíli omeškal, a když jsem pak zase jel za svými krajany, ani jsem je neviděl. Byli už takový kus přede mnou. I bodal jsem svého grošatého bělouše, nebo maje na paměti, co jsem slyšel o té stezce osamělé ve skálách a bažinách i o mořských loupežnicích, pospíchal jsem, abych se dostal mezi krajany. Slunce zatím vyšlo a bylo překrásná jítro, dobře si pamatuji. To jsem už jel tou úzkou stezkou do výše stoupající, sem tam se vinoucí, takže chvílemi zdánlivě přestávala, zanikajíc mezi hroznými, strmými skálami. Bylo tu úplně pusto a ticho a tesknota tu na člověka zrovna padala. Jen z bažin ozýval se křik vodních ptáků.

Vydechl jsem si, když jsem posléze zahlédl poslední z našeho průvodu. Byli to pacholci u nákladních koní a soumarů. Pan Lev s družinou byl napřed. Jen pan Kolovrat Žehrovský jel vzadu, tak se mně alespoň zdálo podle vraného koně.

Když jsem se tak svým krajanům přiblížil, uvolnil jsem v spěchu. Jel jsem volněji a domnívaje se, že jsem už v úplné bezpečnosti, přestal jsme býti ostražitý. Nehleděl jsem tak bystře kolem sebe, i meč jsem do pochvy zarazil. A to se mně zle vyplatilo. Nebo zčistajasna, jako když vystřelená šipka znenadání se mihne, vyletěl ze skal vedle stezníka nějaký chlap a již držel mého bělouše za uzdu. Sáhl jsem ihned po meči, ale vtom už mne chytly jiné ruce, byly jako kleště, a nežli jsem se nadál, byl jsem z koně dole.«

Lidunka bezděky slabě vykřikla. Panicové sotva okem mrkli; oči jejich plny dychtivosti a účastenství tkvěly na dědově tváři. Starý vladyka, pohladiv si bílé kníry, pokračoval:

»Byli jako hora, osmahlí, až černí, černých vlasů, a vidím ještě dnes, jak bílé zuby cenili, křičíce, a jak očima blýskali. Na černých hlavách měli divné jakési turbany a byli divně ustrojeni. Jeden z nich měl červenou suknicí, to vím, ale jinak nic, nebo nebylo času si je prohlížet. Běželot' o život.«

»Byli to mořští loupežníci?« ptal se Václav.

»Byli. Chtěli mne svázat a pryč odvést, toť se ví, do otroctví. Bůh milý ví, kde bych se byl octl. Kdyby byli provedli svou, sotva bych tu dnes vám vypravoval. Chtěli mne nejprve na zemi povalit, svázat a ústa zacpat. Ale já se bránil jako rys a křičel jsem na krajany o pomoc. Než nikdo nešel a já již počal zoufat. Už jsem těch loupežníkům podléhal.

Ale vtom se opodál ozval hlas, tenkráté zněl jako hlas andělův, ač to byl hlas jako hrom. Byltě to hlas pana Žehrovského, Kolovrata. Ten jeda mezi posledními, vzpomněl si, cože tak dlouho se nevracím. I ohlédl se a také jel kousek zpátky. A to byla má spása, neboť jen tím uslyšel mé volání. Ihned křičel na krajany, aby šli na pomoc. Domnívalť se nejprve, že těch loupežníků je mnoho. Sám však na ostatní nečekal, nýbrž z koně sesednuv, hnál se mně na pomoc.

Mezi krajany strhl se nemalý poplach. Každý chtěl pomoci; ale stezka byla úzká a rytíři s panem Lvem, a co byli lidé šlechtičtí, jeli vpředu; za nimi pak šli koně nákladní a pro ty nebylo žádného vyhnutí. Jak se dostatí zpět ke mně na stezce tak bezděky zatarasené?

Dlouho se rozmýšleli. Pan Lev první seskočil z koně a vlezl pod nákladní koně a soumary, kde nebylo vyhnutí; a tak se soukaje po kolenou, propletl se pod koňmi mezi jejich kopyty a několik ostatních z družiny za ním.«

»Byli také v nebezpečnství,« mínil Václav.

»Ovšem,« odvětil děd, »kdyby byl některý z koní kopl nebo vyhodil, mohla z toho být třeba smrt. Ale ani toho nedbali, chvátajíce vysvobodit krajana. Bůh jim to odplat'! Byl jsem jim za to velice vděčen a budu do smrti nejdelší, třebaže toho jejich přispění pak nebylo ani třeba.

Já jsem se, jak jsem děl, zoufale bránil, a když jsem už umdléval, dodal mně nové síly hlas Žehrovského, jenž křičel jako hrom na ty loupežníky, klna jim česky i španělsky, a na mne volal, abych jen chvilku ještě vydržel. Viděli, že se jim nezdaří, že mne neodvedou. Ale pustit mne přece nechtěli, nýbrž svrhnutí dolů do bažiny, abych tu bídňě zahynul. I chytil jsem se skaliny pevně jako klíště a darmo mne odtrhovali, darmo bili a zuřili. Pojednou jsem cítil, že se mně uvolnilo. Když jsem se ohlédl, prchali loupežníci a pan Žehrovský za nimi s obnaženým mečem. Nedostal je však. Zmizeli ve skálách, v nichž byli jako doma a po nichž uměli lézti jako kamzíci. Bylo by neopatrnó bývalo, za nimi se pouštět.

A tak pan Kolovrat, zahnav je zpět, obrátil se ke mně. Zatím už také pan Lev a ostatní přichvátali a ujali se mne. Šaty mé byly úplně roztrhány, měl jsem kolik ran, byla i kolena od skály do krve odřena. Zemdlel jsem tím tuhým a nerovným zápasem tak, že jsem sotva na

nohou stál. Také asi velmi účinkovalo leknutí a strach, že mne ti chlapi loupežní odvedou do otroctví a že již domov nespátřím.

Potom, když bylo po nebezpečství, záhy jsem se zotavil, zvláště když žádná rána nebyla hluboká. Tak jsem potom jel opět po boku pana Lva, děkuje pánubohu, že mne tak ráčil zachránit.«

Panicové i Lidunka si vydechli a na jejich tvářích bylo vidět radost. Než děd vážně dále vypravoval:

»Žádný neví, jak je člověku, když unikne takovému hroznému nebezpečství. Byl jsem jako znova narozen. Než radost má netrvala dlouho. Teprve když už jsme drahý kus cesty ujeli, vzpomněli jsme si na pana Bořitu z Martinic. Pro mou nehodu si na něj tak hned nevzpomněli. Jel ovšem napřed hned z města a byl kus před námi. Než to nám bylo divno, že ho není vidět. Nehoda, která stihla mne, upomínala nás, že i pan Bořita snad upadl do rukou těch lotrů loupežných. Ihned pobídl pan Kolovrat Žehrovský a několik jiných koně a pustili se cvalem vpřed.

Však záhy jsme jich my ostatní dojeli, a to na pustém místě mezi strmými skálami. Stáli kolem padlého koně, jenž ležel na zemi. Krev z něho se řinoucí zbarvila všecko kamení kolem a stála již rudou kalužinou. Ubohé zvíře dodělávalo. Bylo nám, jako když do nás udeří. Bylť ten padlý bělouš pana Bořity z Martinic. Sedlo měl pryč, jen ohlávku mu nechali. Patrně se tu stala loupež. Po panu Bořitovi však nebylo ani památky.

Hledali jsme stopu a našli. Vedla do skal. A tam na kamenité skalnaté půdě zmizela úplně. Lupičové uprehli a bezpochyby odvedli nebo odnesli pana Bořitu. Zabit nebyl, to se dle všeho podobalo. Než marně jsme se po něm sháněli, marně se pan Kolovrat Žehrovský za ním pustil, aby lupiče stihl, marně se vydal sám do nebezpečství. Těmi skálami pronikl daleko, až nablízko moře, a to se dověděl od vyděšených venkovanů, do svých chatrčí z úkrytů se vracejících, že tu byli skutečně mořští loupežníci, že lidi kradli a přepadávali, a jeden z těch venkovanů také viděl, jak čtyři z těch lotrů vedli nějaké muže, jenž byl dle obleku jistě šlechtic.

I popsal ten oblek, jmenovitě udal, že měl sukni blankytné barvy, a takovou pan Bořita měl skutečně toho dne. Tak se má i všechna radost, že jsem unikl otroctví, proměnila v žalost. Statečný pán zmizel, neboť loupežnická loď, jak náhle přijela, tak náhle zmizela.

Nemohli jsme na pana Bořitu zapomenout a pořád jsme uvažovali, co se s ním stalo nebo děje a jak bude v Čechách v jeho rodině, až jim povíme, jaký bídný osud stihl pana Bořitu. Já tenkrát tím vroucněji děkoval pánubohu, že na mne nedopustil takové neštěstí.«

»Vrátil se pan Bořita z otroctví?« ptali se vnoučkové i Liduška skoro najednou.

»Dlouho nebylo po něm slechu. To jsem již skoro let byl doma po té cestě, když jsem se doslechl, že došly zprávy o panu Bořitovi. Nějaký poutník z Čech, jenž byl v Jeruzalémě a zabloudil přitom do Egypta, smluvil se náhodou s několika italskými kupci, z nichž jeden měl od pana Bořity list do Čech k příbuzným.«

»A měl s tím listem jít do Čech?«

»To nikoliv, ale odevzdat ho někomu, jenž by jej mohl dále dopravit, jak to chodívá s listy z dalekých zemí. Obyčejně ani takové psaní nedojde. Žádný z cizích o ně nepečuje, ztratí je nebo zapomene. Ale tentokráte bylo jinak. Český poutník vzal list a donesl jej šťastně do Čech a odevzdal příbuzným páně Bořitovým.«

»Co bylo v tom listu?« ptala se Lidunka.

»Pan Bořita psal o tom, jak byl přepaden a chycen od mořských loupežníků, sem tam po trzích voděn, až se pak dostal za otroka do Alexandrie, města egyptského. Vypisoval, co všecko zkusil, a probůh prosil, aby ho z otroctví vyplatili, udávaje, jak by měli učinit.«

»A učinili?« ptal se Jaroslav.

»Učinili. Sehnali peníze, a tak po nějakém čase vrátil se pan Bořita do vlasti. Než nebylo to hned a stálo mnoho peněz. A jak se vrátil! Viděl jsem ho pak také. Až mně ho líto bylo, když jsem si vzpomněl na pana Bořitu, jak byl s pane Lvem, pán zdravý a statečný, a jak poté

vypadal: vyhublý, sešlý, žluté barvy a zešedivělý. Tak velice zkoušel v otroctví a tak se soužil.

Tenkrát tedy v té katalánské zemi, kde jsme ho ztratili, hrubě jsme pro něj se rmoutili, a zvláště pan Lev. Jak by ne! Byltě to druhý pan z jeho družiny, kterého pozbyl. Nejprve pan Burian ze Švamberka a opět pan Bořita z Martinic. Tak jsme se nevesele brali katalánskou zemí, až jsme přijeli do města Barcelony, jež rozkládá se při samém moři. To město je velice krásné i všecko jeho okolí. Nemálo jsme se tam divili stromům palmovým, jejichž ovoce je podobno fíku, chutí svou ale sladší a lahodnější. Palmě té říkají datlová. Všecka krajina kolem je tuze líbezná, takže pan Lev hodlal sem tam v okolí se podívat; nechal toho však, když uslyšel, že není nikde jisto, zvláště před mořskými loupežníky, kteří se tu ustavičně potloukají.

Řekli jsme si, že je škoda takového krásného kraje, zrovna ráje, pro zlý katalánský lid. Však kdyby mořští loupežníci neměli u něho podpory, jistě by tam nemohli tak hospodařit. V městě Barceloně divili jsme se nejen krásné výstavnosti, ale také obecné a veliké čistotě. Ulice měli všechny dlážděny a každý dům byl jako klícka. A pak v přístavu, milé děti, toho hemžení! Těch korábů a různých loděk, jež tu stály zakotveny nebo přijížděly neb odjížděly! Jak v lese bylo nad nimi, a to od stožárů různé velikosti a síly.

V Barceloně se nám velmi líbilo, a přece jsem byl rád, když jsme odtud vytrhli, neboť byli jsme již na zpáteční cestě, blížili jsme se k domovu, po němž se mně nyní již často zastesklo.«

»To jste již byli dlouho na cestách,« mínil Václav.

»Rok bez malička, neboť bylo počátkem listopadu l. P. 1466, když jsme vytrhli z Barcelony, míříce opět do francouzské země, jinou však stranou.«

15.

»Z Barcelony jsme přijeli do města Perpignanu, odtud do města, jež slove Narbonna, v zemi francouzské. Však záhy jsme poznali, že jsme se dostali do Katalónie, neboť to byl jiný lid,

jehož krajinou jsme se brali, vlídnější a veselejší. Cesta nás vedla skoro ustavičně podél mořského břehu a byla velice pěkná. Nic se nám to obzvláštního nepříhodilo, aniž jaké neštěstí nás stihlo. Z Narbonne přibyli jsme do města, jež slove Mons pertulanus, odtud do města Neumausum, kdež nám ukázali hrubě starou věž a jiné stavby starožitné, pocházející ještě z dob starých Římanů. Také velké theatrum těch pohanských Římanů jsme tam viděli, ovšemže velice sešlé. Bylo však znáti i na těch rozvalinách a všech jeho ozdobách, že to byla budova veliká velmi a nádherná. Jakož vůbec staří Římané uměli znamenitě stavět a v mnohém lépe nežli za našich časů, jak jsme se nejednou přesvědčili ve španělské zemi, kdež po nich zůstalo mnoho památek, zvláště krásných mostů a vodovodů. Těm jsme se nejvíce divívali.«

»A jakže tam Římané stavěli?« ptal se Václav.

»Poněvadž tam vládli, neboť byli pány nejen Itálie, ale také dnešní země francouzské a španihelské a mnohých jiných. Abych však dopověděl. To jsme tenkrát v tom městě Nemausum byli již od moře vzdáleni, berouce se více na půlnoc. Odtud přešli jsme přes krásný a veliký zděný most přes velikou řeku, jejíž jméno Róna. Pak jsme jeli podél jejího břehu proti vodě, až jsme zhlédli před sebou Avinion.«

»Avinion!« vzkřikl panicové. Nebylot' jim toto jméno neznámo.

»Ano, Avinion!« opakoval starý vladyka usmívaje se a kníry sobě hladě. »jsem rád, že jsem to město viděl a v něm byl. Už doma jsem o něm slýchal, a proto když jsme se mu blížili, zdaleka jsem je vyhlížel a zrak napínal.«

»Jak vypadalo?« ptali se panicové.

»Je v krásné úrodné rovině a jen zdaleka se modrají za ním hory. Město bylo hrubě ohrazeno čtverými příkopy vodou napuštěnými, čtverou hradbou, na níž se vypínaly v určitých vzdálenostech vysoké věže, všechny z tesaného kamene.«

»V tom městě sídleli papežové,« mýnil Jaroslav.

»Ano, sídleli. Však jsem také viděl krásný ten, nádherný hrad v městě, v kterémž hradě měli své sídlo. Tenkrát, když jsme tam meškali, přebýval tam papežský legát. Pilně jsme si krásné to město prohlíželi a také valně vzpomínali. Pan Lev z kronik věděl, že tu v Avinionu před sto a třiceti lety byl návštěvou u papeže český král Jan Lucemburský a že na dvoře papežském přijali ho co nejslavněji. Mnoho kardinálů mu jelo v ústrety a oslavili jeho vjezd do města. Král Jan pobyl tu čtrnácte dnů a za tu dobu utratil deset tisíc zlatých, to jest dukátů. Však tu jeho slávu Čechové zaplatili. Byltě to král sice udatný, ale útrata, jenž si svého národa nic nevážil, ano mu nepřál a jen po cizině toužil. Však za jeho doby mnoho cizáctví se k nám dostalo, zvláště nádhera kroje, takže naši páni velmožní přestávali chodit si po staročesku. Ještě více nežli o něm mluvili o jeho synu, o císaři Karlu Čtvrtém a králi českém, jak sem do Avinionu častěji zavítal, a meškaje tu při dvoře papežském, obcoval s muži znamenitými a učenými. A ještě na jiného znamenitého Čecha jsme tu vzpomínali, jenž tu také zemřel, po jehož hrobu však jsme nadarmo pátrali.«

»A kdo to byl?« ptali se panicové najednou.

»Jan Milíč, milé děti, muž znamenitý a zbožný. Ten byl předchůdcem mistra Jana Husi, slavné paměti. Milíč první jal se směle hlásati, jak je nutno opravy v církvi, nešetře přitom nikoho, vytýkaje každému po zásluze. Sám byl živ jako svatý. Řeč jeho ohnivá působila pravé divy. Kostely ani nestačily, když kázal, a proto před kostely, na náměstí míval svá kázání. Ale to nebylo mnohým vhod, zvláště mnichům, kteří tenkrát nevedli život pořádný. I obžalovali Milíče u papeže, a tu Milíč se odebral do Avinionu ke dvoru papežskému. Tam dokázal, jak byl křivě obžalován a jak jeho nové učení je správné a snahy jak jsou čisté, vpravdě křesťanské. I jednali s ním pak poctivě, mnohé cti mu prokazujíce. I s kardinály stoloval. Ale pojednou se roznemohl a nestonav dlouho zemřel, želen zvláště kardinálem albánským, jenž mu byl velikým přítelem a příznivcem.

To stalo se asi devadesát let před naším příchodem do Avinionu.

Milíč byl muž života příkladného a odchoval mnoho žáků, kteří pak kráčeli v jeho šlépějích, připravujíce půdu mistru Janu Husovi. Jednoho z těch žáků jistě znáte,« dodal starý vladyka.

Vnoučata hleděla na něho tázavě. Nevěděli, nemohli si vzpomenout. I vstav děd otevřel dvířka malé dubové poličky na zdi a z poličky vyňal knihu v tmavé kůži vázanou, rukopisnou, s malovanými písmeny začátečními.

»Řeči besední! Řeči besední!« volal Václav.

»Tóma ze Štítného! Ach ten!« volal Jaroslav.

»Ano, Tóma ze Štítného, jenž toto krásné čtení a mnohé jiné složil, ten byl také Milíčovým žákem, a Milíč to byl, jenž mladého zemana k tomu měl a povzbuzoval, aby sepsal. Tak si můžete pomyslet, milé děti, jak jsme na Milíče v Avinionu vzpomínali a po jeho hrobu se sháněli. Než nenašli jsme ho. Jen tolik jsme vypátrali, ve kterém kostele náš slavný krajan byl pochován, a tu jsme se za něj modlili i za všecku obec národa českého, neboť jsme tu vzpomínali na vlast horlivěji a vroucněji nežli kdekoli jinde.

Z Avinionu vydali jsme se dále na půlnoc krajinou rozkošnou, jež všeho hojně vydávala, obilí, vína i ovoce, a byla hustě zalidněna. Mnoho městeček i měst čistě spořádaných jsme viděli i četné, výstavné hrady na výšinách a chlumích. Všude bylo bezpečno a lid veselý i vlídný. Krajina ta slula Delfinat.

Pojednou jsme se na východ obrátili a pak víc a více míříce ke hranicím a za ně do Vlach. Čím dále ubírali jsme se krajinou hornatější, až jsme se dostali do hor, nad něž větších jsem neviděl na veškerých svých cestách. Alpy je nazývali. Cesta byla opět namáhavá a tím horší, poněvadž bylo v měsíci prosinci. I zakusili jsme několik těžkých dnů v těch horách, jejichž temena jsou pokryta věčným ledem a sněhem. Chumelenice sněhové nás přes tu chvíli stíhaly a na cestách ledem zalitých běželo mnohdy o hrdlo. Poslední město francouzské v těch stranách, v němž jsme nocovali, byla Brigantia, vysoko ležící, majíc nad sebou vrch, na němž vypínal se pevný hrad.

Za tím městem dostali jsme se do soutěsky a tou jsme projeli přes hranice do krajiny Pedemontia, jež patřila vévodovi savojskému. Jeho hlavní město sluje Taurinum, ležící nad řekou Pádem. Tam jsme se dlouho nezdrželi, chvátajíce k Mediolanu městu a ještě více do Benátek. Rok, ba přes rok jsme již byli na cestách, a dosud nic jsme nezaslechli, ani slova, co se zatím doma v Čechách děje. Pan Lev už si velmi přál, aby něco zvěděl, neboť bylo mu toho

třeba k jeho jednání, a my také toužili něco slyšet o domově. I myslili jsme, že se nejspíše něčeho v Benátkách dovíme. A proto jsme tam tak pospíchali.

I jeli jsme vlašskou zemí, krajinou, jež slove Lombardie. Jako jsme se posledně brali samými horami, tak nyní samou rovinou, a to velice úrodnou. Tam v těch horách viděli jsme, že je měsíc prosinec, tu v té rovině lombardské to valně znáti nebylo. Sníh nikde neležel a za dne bylo kupodivu mírně. Jen noci byly studené.«

»To jste zase byli ve staveních a hráli jste se,« mínila Lidunka.

»Och, milé děti, tam namnoze ani nevěděli, co jsou kamna. V domech měšťanských jako u nás jsme je ani neviděli. Nikde. Jen krby tam mají. Což se nám, pane, po našich velikých teplých kamnech někdy zastesklo!

Takto pak Lombardskem jedouce, přiblížili jsme se k nejhlavnějšímu tam městu, k Mediolanu. Nejprve v jedné vsi jsme zůstali před městem, do něhož pan Lev poslal hlasatele k vévodovi milánskému. Hlasatel se záhy vrátil, s ním přišli dva vévodovi poslové s uctivým pozváním od svého pána.

I přistrojivši se čistě i koně své, jeli jsme k Mediolanu. Drahný kus cesty přišel nám v ústrety vlastní vévodův bratr s mnohými rytíři. Již zdaleka nás vítali veselým trubením a bubnováním a pana Lva pak sám vítal velmi poctivě a srdečně.

V Mediolaně městu měli jsme již hospodu připravenou a všechny zásoby, jakých nám bylo potřebí. Pan Lev ovšem záhy odebral se k vévodovi samému a měl s ním dlouhé jednání o to, aby vévoda byl také prostředníkem u papeže. O tom jsme my tenkrát ovšem nevěděli. My si bedlivě prohlíželi město, jež je velmi veliké a výstavné. Z bílého mramoru byl vévodův palác hrubě opevněný a z takového kamene také veliký a krásný kostel sv. Ambrože. Však ještě nebyl dostavěn. V tom kostele nám ukázali hrob sv. Ambrože a dvě věci, jež nás živě upamatovaly na Čechy a staré časy.

Slyšely jste, milé děti, že kdysi, dobrých tomu nyní tři sta let, naši předkové pomáhali Němcům ve válce proti Vlachům, jak český kníže Vladislav byl za to od římsko-německého císaře Fridricha korunován za krále českého.«

»Ano, ano, plebán nám o tom z latinské kroniky vypravoval, jak Němci nemohli přes řeku k městu Milánu,« volal horlivě Jaroslav a Václav mu živě vpadl do řeči:

»A jak Odolen, Střížův syn, s jinými Čechy přeplaval přes řeku a jak poté pomohli Němcům most stavět a města dobývat. Čechové v noci ztekli hradby a vrazili až do města, a jak král Vladislav sám zabil vlašského vůdce.«

»Ano, ano,« vážně vladyka hlavou pokyvoval.

»Toto a mnoho jiných hrdinství vykonali tu naši předkové pro Němce. Tenkrát sám císař uznal, jakých zásluh si dobyli, a proto v milánském chrámě ještě jednou ozdobil korunu hlavu krále Vladislava na důkaz svého uznání. Stalo se s velikou slávou a památkou na to zůstal tu nákladný, krásný šat, který měl český král Vladislav tenkrát na sobě. Ten šat nám tam také ukázali; a ještě jiné královské roucho, jímž byl oděn zase císař Zikmund a později také český král, jak jsem se též o něm zmínil, nevalný přítel českého národa, když tu v Mediolaně jako římský císař byl také korunován železnou korunou lombardskou.«

»Zdaližpak jste se zmínili o tom, jak tu Čechové bojovali?« ptal se prostomyslně Václav.

»Ó nikoli, synku. Nechtělít' jsme to Vlachům připomínati, jak naši otcové pomáhali předky jejich Němcům podrobovati. A když jsme byli před městem, vzpomínali jsme, co tu české krve vyteklo, co tu našich statných lidí zahynulo a co za to naši předkové od Němců měli, jak nevděčné se císař Fridrich pak zachoval a jen o ztenčení moci české stál.

Osm dnů jsme v Mediolaně pobýli, tak dlouho vévoda pana Lva zdržoval. Rozloučil se s ním jako s přítelem. Z Mediolana pak jsme jeli do Benátek, těšíce se, že se domovu víc a více blížíme a že v tom městě nějaké zprávy z vlasti uslyšíme.«

Tu starý vladyka ustal. O dalším putování vypravoval nazejtří znovu o obědech.

»Jeli jsme přes Brescii,« tak starý vladyka Mezihorský pokračoval ve svém vypravování, »do města Verony, kdež jsme si prohlédli palác někdy krále Dětřicha. Ale jak jsme se podivili, když jenom zbytky a rozvaliny jsme zahlédli místo krásného hradu královského, na jaký jsme se těšili. Však i z těchto zbytků bylo patrné, že krále Dětřichův hrad byla stavba obrovská a veliká velmi.

Z Verony jsme jeli do Padovy města, odkudž pan Lev poslal hlasatele do Benátek, aby vévodovi obce benátské nás ohlásil. Sotvaže však náš hlasatel ujel na moři dvě míle, potkal vévodova kancléře plovoucího na krásném korábu. Jel už nám naproti, neboť vévoda, jemuž také dóže říká, odjinud se dověděl, že jsme v Padově, a proto poslal svého kancléře, aby nás uvítal a zároveň omluvil svého pána, jenž pro mnohá zaneprázdnění nemohl sám přijeti.

Ale tu jsme se již počali chystati na cestu do Čech. Na rozkaz pana Lva zavedl jsem čeládku, jíž v Benátkách nebyla zrovna nutno, i koně po suchu do Tervisia. Cesta byla zlá a byl jsem tuze rád, když jsme se dostali do Tervisia, kdež jsem lid náš a koně i všechny vaky naše nechal v hospodě U červené věže, dobře se na ni pamatuji. Pak jsem pospíchal za panem Lvem a jeho družinou do Benátek.

To město, milé děti, je div světa; krásné, mocné a bohaté, a což nejzvláštnějšího, že je skoro všecko na vodě, na moři vystavěné. Koní a vozů tam není potřebí, neboť po ulicích se jezdí na loďkách a jen málo je tam pevné půdy. Jediný rynek tam, a to před kostelem sv. Marka, mramorem dlážděný. A nejen domy, ale i velké paláce jsou na kolech ve vodě zaražených vystavěny, a všecko dílem řemeslným, nevidaným. Nebo věru, tak krásných a bohatých domů plných mramoru a zlata a jiných kovů a krásného malování nikde jsem nespatriil. A má to město, vládnoucí mnohými zeměmi za mořem i ostrovy, také to neobyčejné, že mu nepanuje ani král, ani císař, aniž jakýžkoli jiný kníže.«

»Řekl jsi, že vévoda,« vpadl Václav dědovi do řeči.

»Však to jen volený úředník z bohatých šlechticů benátských, jenž má jen název vévody neboli dóže, ale té moci nemá jako jinde knížata nebo králové. Nicméně je to úřad velice vznešený, neboť mnoho slávy a mnohou poctu přináší, a proto je také ode všech žádaný.

Tenkrát, když jsme do Benátek přibyli, bylo začátkem měsíce prosince, byl knížetem Kryštof Maurus, jenž nás přijal s velikou poctivostí, neboť, jak sám pověděl, velice si vážil našeho krále, pana Jiříka, slavné paměti, pro jeho moc a vladařskou moudrost. Ten každého jitra posílal po ten čas, co jsme v Benátkách meškali, a bylo to dobrých osm dnů, k panu Lvovi svého kancléře s několika šlechtici, aby se poptali, jak se panu Lvovi i nám všem daří, a pokaždé přinesli našemu pánovi krásný a vzácný dar.

Hned nazejtří po našem příchodu zavedli nás do kostela sv. Marka, stavby to nadiv krásné. Tam nám také ukázali poklad slavné obce benátské, jež chovali v kapli zvláště pevné a dobře opatřené. I žasli jsme, milé děti, nad nesčitelným množstvím drahého kamení, zlata a stříbra, krásných nádob všelijakých, že až do třpytu a lesku oči přecházely. Také tam měli dvanácte pancířů z ryzího zlata, řemeslně udělaných, drahých kamením krásně vykládaných, kteréž pancíře na se bere dvanácte nejvznešenějších paní, když o procesí krácejí za nebesy, nesenými nad tělem božím, a to o svátcích Panny Marie a v den Nanebevstoupení Páně. Také jsem tam viděl, milé děti, roh jednorožcův, nevidané velikosti, a to byla skoro nejvzácnější věc všeho pokladu. Když jsme se na všecko podívali, ukázali nám hrob sv. Marka, patrona obce benátské, a mnohé krásné věci v kostele téhož svatého. Odtud pan Lev odebral se do komnat dóžecích, kdež dlouho pobyl, jednaje s dóžetem a jeho radou o záležitostech pana Jiříka, našeho milostivého krále. Myslím, že dobře pochodil, neboť se vrátil s veselou.

Dosti dlouho jsme si v Benátskách pobyli a ještě jsme se nemohli dost vynadivit, co všechno tam bylo: hemžení na vodách, člunů a lodic rozmanitých a krásně vypravených s nebesy i bez nich, i lodí velikých a korábů, jež přivážely z dalekých zemí zboží a drahé koření, staveb předivných, jednak pro krásu, jednak pro tvrdost podivuhodných. A což těch krámů krásných se zbožím zvláště zlatým a všelikých sametů a brokátů! Však jsem tu koupil krásné poučníky nebožkám sestře a matce a po krásném prstýnku a zlatý řetízek s tyrkysem, kterýž pak nosila vaše bába a nyní ho nosí vaše máti.«

Děti ten řetízek dobře znaly, nicméně musila jim jej matka schválně ukázat a prohlížely si jej zvláště bedlivě.

»Také jsme se velice divili,« děd pokračoval, »některým obecným stavením, z nichž nejkrásnější byl palác samého dóžete; nejdelší pak bylo několik honů dlouhé, kdež měla obec zásobu zbraně a jiných potřeb válečných. Tolik zbraně a zbroje, milé děti, jako tam bylo,

lebek, brnění, plátů, pancířů, štítů, kopí, mečů a kuší, jakož i velkých praků jakživ jsem neviděl a neuvidím. A což plachet lodních a lan a provazů a jiného náčiní lodního, jež neumím ani pojmenovat, bylo nashromážděno v tom stavení! I viděli jsme očitě, jaká to mocná a bohatá obec, a nedivili jsme se, proč jedno město vykonává takovou mocnou vládu po všem moři i v mnohých dalekých zemích.

Zrovna před vánoce, bylo r. 1466, rozloučili jsme se s tímto krásným městem, na něž nikdy nezapomenu, a jeli jsme po moři až do městečka Mestria. Odtud jsme šli všichni pěšky, i sám pan Lev, do Tervisia, kdež na nás čeled' s koňmi a se vším nákladem čekala. V tom Tervisiu bylo čtyři sta mlýnů, z nichž skoro všecku mouku dováželi do Benátek.

V Tervisiu sedli jsme opět na koně a pak vzhůru, na půlnoc. Jak jsme si vám, milé děti, tenkráté výskali, neboť jsme domů zamířili, do vlasti, do drahých Čech! I jeli jsme nejprve rovinou, pak jsme se dostali do vysokých neschůdných hor, jež slovou Alpy. V těch horách u vesnice Ponthavia končilo se panství benátské, a tu překročivše hranice, vstoupili jsme na půdu říšskou. Tu jsme neviděli takových obzvláštních a nevidaných věcí jako dosud. Jen to nám bylo divno, když jsme těmi horami v zemi korutanské jeli, že jsme málokoho viděli, jenž by neměl vole. Pak jsme přijeli do města Villaka a odtud do hrazeného nevelkého města Celovce. Z korutanské země dostali jsme se do Štýrksa, a to do města Hradce Štýrského. Tenkráté tam zrovna meškal císař německého říše Fridrich, toho jména IV., strýc někdy našeho českého krále Ladislava, jak jsem se také o něm nejednou zmínil. Pamatujete-li si.«

»Ano, ano. Čechové mu jeli pro nevěstu do franské země,« volali mladiství panicové.

»Tak tedy císař tam byl se svým dvorem a vévodové saští Arnošt a Albert, pasovský biskup a mnoho pánů a rytířů, většinou samých Němců. I strojili vám tam zrovna veliký turnaj. Rozumí se, že jsme se před šraňky nestavili, abychom se jen dívali, ale přihlásili jsme se také.«

Panicové oba zatleskali radostí a Jaroslav zvolal:

»A což pan Kolovrat Žehrovský?«

»Ach, nezapomněli jste na něj. Ovšem, ovšem že nescházel a ukázal, že Češi také něco svedou. Byl ten turnaj takový, že vždy deset rytířů jelo proti desíti jiným, a tu pak nastalo veliké klání. Saský vévoda Albert půjčil panu Kolovratovi svého válečného koně; ale zle se mu půjčka vyplatila. Pana Kolovrata postavili zrovna proti nejsilnějšímu Němci, neboť naši protivníci byli samí Němci. A byl vám ten Němec jako hora veliký a silný a nejslavnější v turnajích, protože dosud neporažený. Rytíř ten se jmenoval Riemberger, dobře se pamatuji.

I rozjeli jsme se proti sobě v plném odění, s hledím spuštěným, a koně byli také v plátech. Vtom, jak jsme se srazili, byl to náraz náramný a prudký, vzepjal se kuň pana Žehrovského jako svíčka a hned poté se svalil a krev z něho stříkala proudem. Každý jiný na tom koni byl by daleko ze sedla vyletěl a bez sebe zůstal. Ale pan Kolovrat Žehrovský, však víte, jak v Bruselu do zdí vrážel, zůstal v sedle jako přibitý. Císař, vévodové a všichni žasli.«

»A ten Němec?«

»Pan Hanes Riemberger, ten ležel v písku. Nevydržel při tom nárazu. Koně pana Žehrovského sice zranil, ale při tom nárazu vyletěl ze sedla a ležel v písku jak široký tak dlouhý.« Panicové se smáli radostí a s nimi i Liduška.

»A což ty, dědečku, tys také o tom turnaji zápasil?« vzpomněl si pojednou Václav. »Ano, milý synku, zápasil a nutil jsem se a všechnu sílu sebral, neboť pamatoval jsem, abych zjednal českému jménu čest, a ne hanu a smích. A tak jsem s pomocí boží také v sedle zůstal a nad svým protivníkem zvítězil. Z toho měl pan Lev nemalou radost a na přímluvu samého vévody saského Alberta a toho pasovského biskupa pasoval mne císař Fridrich za odměnu na rytíře. Tak jsem si na té cestě dobyl rytířství, a to na Němcích, což mne obzvláště těšilo.

Z Hradce Štýrského jeli jsme dále do Čech, nejprve do Rakous, přes Nové Město za Vídní. Tam jsme proto zajeli, že tam právě meškala císařovna Eleonora, manželka císaře Fridricha. To byla sestra krále portugalského a od ní měl pan Lev na cestu listy, kteréž mu dobře posloužily, zvláště v zemi portugalské. Nyní jí vyřizoval pozdravení a vzkázání jejího bratra, krále portugalského, a odevzdal jí listy z její vlasti. Všecko to jí velice těšilo, vřet' každému srdce po jazyce svém, a dlouho se vyptávala pana Lva. On ní všechno vypravoval, jak jsme se v portugalské zemi měli, jak jej bratr její podaroval dvěma krásnými a vzácnými koňmi,

otroky i opicí. Na její pozvání zůstal tam pan Lev několik dnů, mne pak poslal přes Vídeň napřed do Čech, abych králi oznámil, že co nejdříve přibude do Prahy.

Ó milé děti! Jak jsem chutě vsedl na koně, jak jsem jej do rychlého běhu pobízel, nemoha se dočkati té chvíle, až bych opět stanul na české půdě, a abych si den nadejel a ušetřil, neboť chtěl jsem se také doma, tu na Mezihoří, zastavit. Jel jsem totiž do Prahy přes Blatnou. Oči se mně radostí zakalily, když jsem uslyšel zase po česku hovořit. Také hned, jak jsem hranice přešel, slezl jsem z koně a pokleknuv, modlil jsem se a děkoval pánubohu, že jsem se ve zdraví navrátil.

Koně jsem měl dobrého, toho z kastilské země, běhouna znamenitého, a tak jsem si nadejel ne jeden, ale celé dva dny, a proto také jsem mohl zamířit k této naší tvrzi. Jak mně srdce tlouklo, když jsem zahlédl zdaleka naše náspy a za nimi rodnou tvrz s podsebitím!

Bylo v únoru, sněhu bylo všude dost a soumrak nastal. Tu ve tvrzi svítily. Ale strach mne vám pojal, když jsem se blížil k příchodu a mostu. Jsou-li zdraví? Neodešel-li někdo zatím na věčnost, otec nebo máti, jež bývala stonavá? I volám a hlas měním a hlásím starému Klímovi, vrátnému, že nesu novinu od panice, jako ode mne.«

Starý vladyka se zamlčel. Vzpomínka na návrat za zimního večera na rodnou tvrz, na radost jeho, na rodiče, na minulé časy ho dojala.

Pohladiv si bílé kníry a povzdechнув, pokračoval maje tváře i oči vyjasněny:

»Vstoupil jsem v šubě a rýsí čapce do jizby. Otec, váš praděd, seděl u krbu, máti má, vaše prabába, a nebožka sestra něco vyšívaly; mluvily zrovna u mně. Oni, jak byli pohromadě, o jiném ani nemluvili. Starý Klíma nesměl mne ohlásit, a tak jsem vstoupil zčistajasna. Nejprve mne nepoznali, neboť kdeže by se mne byli nadáli. Ale jak jsme sňal čapku, matka vykřikla a hned, chudák stará, jako mladice vstříc mně pokročivši, objímala mne a líbala.

Té radosti, milé děti! Seděli jsme dlouho do noci a já pořád vypravoval, ovšem jen tak zkrátka a páté přes deváté. Ráno jsme musil zase dále ku Praze. Než tentokráte loučení bylo snazší, poněvadž jsem je ujistil, že jakmile své poselství vyřídím, vrátím se k nim na Mezihoří.

Tak se i stalo. Vrátil jsem se k nim, a když také pan Lev přijel do Prahy, přivezl jsem jim a mnohým přátelům ze sousedství ledacos na památku z daleké cesty; také několik kamének z té skály na konci světa. Největší však radost měl nebožtík otec můj, když jsem mu ukázal zlaté, rytířské ostruhy, jimiž jsem se pochlubil hned tenkrát, jak jsem poprvé na Mezihoří zajel, vraceje se ze světa.«

»A což král?« ptal se Jaroslav.

»Ten měl potěšení, že se ta cesta panu Lvů, jeho švagrovi, tak vydařila, a také nás všechny odměnil.«

»A pan Lev?« ptal se opět Jaroslav.

»O tom by bylo mnoho povídati. Zůstal při dvoře králově a stal se pak nejvyšším maršálkem v našem království. Já se radoval, že jsem zase doma, a tu na Mezihoří bylo také mnoho radostí. Ale v Čechách bylo zle. Dobrý a slavný náš král měl tolik protivníků a nepřátel, nejvíce mezi Uhry, a papeže a žel, že také mezi Čechy, vlastními svými poddanými. Tenkrát bylo krutě bojováno, ale s pomocí boží a svých věrných král Jiří všemu šťastně a slavně odolával.«

»Tys pak zůstal tu na Mezihoří?« ptala se Lidunka. Bratři její se té otázce smáli, starý vladyka však vážně odpověděl:

»Ne, beruško. Nezůstal a nemohl jsme zůstat. Král volal, vlast byla v nebezpečení. Šel jsem sám a otec mne chutě a rád vypravil a pravil:

„Synu, žes z těch cizích zemí se šťastně navrátil, za to buď pánbůh pochválen. Kdybys tam byl zůstal, velice bych se byl proto kormoutil a neutěšil bych se. Nevrátiš-li se však nyní z boje, budu toho také velmi želeť, ale to bude mně útěchou, žes zůstal v boji za vlast. Jdi a bojuj statečně, aby cizinec se radoval z naší porážky.“

Tak mně řekl, a já, milé děti, šel chutě. Bojoval jsem, i byl jsem raněn, ale pánbůh mne zachoval.«

»To bys mohl asi mnoho vypravovat,« mínila Liduška.

Děd se usmál a pravil:

»Za bouřlivých, válečných časů každý mnoho zkusí. Však vám to nesmlčím, a jaka jsem již leccos pověděl, povím zas, abyste poznali, jaký to byl slavný král pan Jiřík a jací znamenití žili tenkrát mužové, vlasti své milovní. Žel, že záhy zemřel!«

»Pan Lev ho přečkal?« zeptal se Václav.

»Přečkal. Zemřel devět let po panu Jiříkovi. Pánbůh jim dej věčnou slávu! Zemřeli oni a zemřeli již většinou i všichni ostatní, i —«

»Pan Kolovrat Žehrovský.«

»I on, a co živ budu, nepřestanu ho chválit, jaký to byl znamenitý rytíř a bojovník, jenž v dalekých zemích zjednával čest českému jménu. Jsem tu již sám, milé děti. Mám jen, co jsem zažil a nač vzpomínám. Viděl jsem mnoho, zkusil mnoho. Viděl jsem kraje rozkošné, vpravdě rajske, města překrásná, hrady výstavné, poklady a všelika umění lidská, ale věřte, že nejkrásněji je ve vlasti. Milujte ji z té duše a svůj jazyk mateřský. Cvičte se ve všem umění a vědění, tužte se, abyste vlasti byli ke cti a prospěchu a abyste ji dovedli bránit, když by to kázala potřeba. A kdyby vás svět a cizina sebevíce lákaly, pomněte na starého děda svého, jenž vám praví: ukažte se vždycky věrnou Juditou, kteráž jest pro vlast nebezpečné i hrdlo své vážila, též Judas Machabejský činil tak až do smrti a naši předkové za Žižky i krále Jiříka, slavné paměti!«

A ve vyjasněných očích paniců i Liduščiných zářil slib, že na slova dědova nezapomenou a že se dle nich zachovají.